

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Andželos Tomaševič,
V kurso
baudžiamosios justicijos specializacijos
dieninio skyriaus studentės

Magistro darbas

**Imunitetai baudžiamajame procese: samprata, rūšys,
pagrindimas**

Vadovas: doc. dr. Gintaras Goda
Recenzentas: doc. dr. Remigijus Merkevičius

Vilnius 2011

Turinys

Ižanga.....	2
I. Imuniteto samprata.....	3
II. Imunitetų baudžiamajame procese rūšys	19
1. Patraukimo baudžiamojon atsakomybėn imunitetai	21
1) Tarptautiniai imunitetai.....	21
Diplomatiniai imunitetai	21
Konsuliniai imunitetai.....	24
Kiti tarptautinio pobūdžio imunitetai.....	27
2) Nacionaliniai imunitetai.....	29
Seimo nario imunitetas	29
Prezidento imunitetas.....	36
Kandidatų į Prezidentus ir kandidatų į Seimo narius imunitetai.....	38
Ministro Pirmininko ir ministrų imunitetai.....	40
Teisėjo imunitetas	41
Generalinio prokuroro ir kitų prokurorų imunitetai.....	45
Advokato imunitetas	47
Kitų pareigūnų imunitetai	50
2. Liudijimo imunitetai	52
Išvados	56
Literatūros sąrašas.....	58
Santrauka.....	64
Zusammenfassung.....	65

Įžanga

Darbo objektas – imunitetai baudžiamajame procese, jų samprata, rūšys ir pagrindimas.

Tyrimo tikslai. Magistro darbe siekiama atskleisti imuniteto sampratą, aptarti imunitetų rūšis ir rasti jų pagrindimą.

Tyrimo metodai. Pagrindiniai metodai, kuriais remiantis siekiama šiame darbe numatytų tikslų, yra lingvistinis, loginis, filosofinis, sisteminės analizės, istorinis ir aksiologinis.

Svarbiausi šaltiniai. Šiame darbe yra remiamasi Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatomis, 1961 m. Vienos Konvencija dėl diplomatinių santykių, 1963 m. Vienos Konvencija dėl konsulinių santykių, Baudžiamojo proceso kodekso, Lietuvos Respublikos Seimo statuto, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo, Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departameno statuto nuostatomis reguliuojančiomis imuniteto klausimą. Taip pat teisine moksline literatūra lietuvių ir užsienio kalba, daugiausia lenkų mokslininkų darbais, nes lietuvių kalba imuniteto institutas beveik nebuvo nagrinėjamas.

Temos originalumas ir aktualumas. Šių laikų realybėje vykstantys reiškiniai, susiję su tam tikrų asmenų išskirtine padėtimi mūsų valstybėje ir komplikuotas tų asmenų patraukimas baudžiamajon atsakomybėn, sukelia daug susidomėjimo visuomenėje. Imunitetų baudžiamajame procese tema yra aktuali, nes nei Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse, nei Baudžiamajame kodekse nėra pateikiamas imuniteto sąvokos išaiškinimas. Todėl kyla tam tikrų sunkumų, norint suprasti šią sąvoką. Įstatymuose yra vartojamos skirtingos sąvokos, tokios kaip: imunitetas, neliečiamybė, negalėjimas patraukti baudžiamajon atsakomybėn ir pan. Atsiranda tam tikra painiava. Taip pat svarbu yra tai, kad Lietuvos teisės moksle imunitetų baudžiamajame procese institutas yra beveik neišnagrinėtas. Lietuvos tarptautinių santykių svarba yra neginčytina, o ateityje ji tik didės, todėl ir reguliuojant nacionalinius teisės santykius yra būtina atsižvelgti į tarptautinėje teisėje esančius svarbius aspektus, o šiuo konkrečiu atveju – į tam tikrą neliečiamybę nustatančias teisės normas. Taip pat svarbus yra valstybės viduje esančių asmenų neliečiamybės klausimas, o ypačingai baudžiamajame procese. Lietuvių mokslinių darbų ir teisinės literatūros šiuo klausimų beveik nėra, todėl yra tikslinga ir naudinga ištirti kaip yra suprantamas imunitetas baudžiamajame procese, kokios yra tokių imunitetų rūšys ir jų esmė.

I. Imuniteto samprata

Prieš pradėdant nagrinėti klausimus, susijusius su imuniteto samprata, reikėtų išsiaiškinti baudžiamojo proceso esmę. Baudžiamasis procesas – tai įstatymų nustatytas vyksmas, nukreiptas į nusikalstamų veikų tyrimą, ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimas teisme. Baudžiamojo proceso metu, remiantis svarbiais principais, siekiama nustatyti, ar buvo padaryta nusikalstama veika, kas ją padarė ir kokios yra padarytos veikos aplinkybės. Tam, kad būtų tinkamai nustatyta, ar buvo padaryta nusikalstama veika, baudžiamojo proceso metu atliekami įstatyme nustatyti veiksmai. Proceso veiksmai atliekami ir sprendimai procese priimami laikantis proceso formos reikalavimų. Nustačius asmenį, padariusį nusikalstamą veiką, sprendžiami jo pripažinimo kaltu bei bausmės jam paskyrimo klausimai. Kaip yra nustatyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1 straipsnyje, „baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas“.¹

Baudžiamasis procesas dažniausiai apibūdinamas kaip įstatymų nustatyta teismo, prokuratūros ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų veikla, tiriant ir nagrinėjant baudžiamąsias bylas. Baudžiamajame procese siekiama ne tik greitai ir išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas, tinkamai pritaikyti įstatymą ir nubausti kaltą asmenį, bet ir apginti žmogaus bei piliečio teises ir laisves. Tam tikrais atvejais ir tam tikriems asmenims baudžiamojo proceso taisyklės taikomos su ypatumais. Nors visi asmenys prieš įstatymą yra lygūs, egzistuoja tokios situacijos, kada tai iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti kitaip. Visas baudžiamasis procesas turi tam tikrų išimčių, kai tam tikriems asmenims negali būti taikomos bendrosios taisyklės. Tokie asmenys turi vadinamuosius imunitetus.

Nepriklausomai nuo pilietybės Baudžiamojo proceso kodekso (BPK) normos Lietuvos Respublikos teritorijoje taikomos visiems asmenims vienodai. Lietuvos Respublikos piliečio, užsienio valstybės piliečio ar asmens, neturinčio jokios pilietybės, atžvilgiu yra taikomos tokios pat procesinės taisyklės. Išimtinės taisyklės turi būti taikomos tik asmenims, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojami imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos. Tam tikrų ypatumų procesas turi ir tais atvejais, kai baudžiamojon atsakomybėn tenka traukti asmenį, kurio neliečiamybę garantuoja nacionaliniai įstatymai.²

---

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341)

² GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. p. 38.

Terminas „imunitetas“ turi daug reikšmių:

Imunitetas (lot.) 1. *medicinoje* – imuni būseną, atsparumas infekcinei ligai ar nuodams, organizmo savybės nesusergti infekcine liga ar susirgus ją nugalėti; 2. *augalu* imunitetas; 3. *Konstitucinėje teisėje* imunitetu vadinama parlamento atstovų neliečiamybė, apsauga nuo bylos jiems teismuose kėlimo. Imunitetas suteikiamas laiduoti jiems veikimo laisvę, vykdant savo mandatą. Tokia neliečiamumo teisė buvo anglų įrašyta Bill of Rights 1689. Vėliau ji buvo perimta ir į kitų kraštų konstitucijas. Ypatingo kriminalinio nusikaltimo atveju imunitetas gali būti atimamas tik parlamento nutarimu. *Tarptautinėje teisėje* imunitetu vadinama tokia pat neliečiamybės teisė užsienio valstybių diplomatinės tarnybos nariams. Kiek ši teisė drauge siejama su pačios jų gyvenamosios vietos bei patalpų neliečiamumu, imunitetas vadinamas eksteritorialumu. 4. *Katalikų bažnytinėje teisėje* imunitetas yra privilegija, kuria Bažnyčiai priklausančios vietos ir daiktai, o taip pat bažnytiniai asmenys atleidžiami nuo tam tikrų bendrine prasme uždedamų pareigų bei prievolių. Pvz. bažnyčioms priklausančių žemių ar pastatų išėmimas iš mokesčių įstatymo (vietos imunitetas), bažnytinių pastatų apsauga nuo jų naudojimo profaniniams reikalams (daikto imunitetas), dvasininkų atleidimas nuo karinės prievolės (asmens imunitetas). (J. E. Downs, The Concept of Clerical Immunity 1941).³

Imunitetas – [lot. Immunitas (kilm. Immunitatis) – laisvumas nuo prievolių]: 1. Europos stambiųjų žemvaldžių privilegijos vid. amžiais; 2. kai kurių bendrųjų įstatymų netaikymas ypatingą padėtį valstybėje užimantiems asmenims, pvz. diplomatinis imunitetas; 3. biologinio organizmo neimlumas infekciniams bei neinfekciniams veiksniams ir medžiagoms, turinčioms antigeninių savybių.⁴

Lyginant sąvokas imunitetas ir neliečiamybė kyla klausimas ar šie terminai gali būti tapatinami, vartojami kaip sinonimai?

Lietuvių kalbos žodynas (LKŽe) pateikia tokią žodžio imunitetas reikšmę: imunitetas – tai kai kurių įstatymų netaikymas asmenims, turintiems tam tikrą vietą valstybėje; (parlamento narių ir diplomatinių atstovų) neliečiamumas.⁵ Taigi, lingvistiniu požiūriu imunitetas yra suprantamas kaip neliečiamybė, t. y. abu žodžiai turi vienodą reikšmę.

Pateikti apibrėžimai yra labai abstraktūs ir bendri, todėl toliau bus nagrinėjama teisinio imuniteto sąvoka.

„Teisinis imunitetas apibrėžiamas kaip teisių ir privilegijų, skirtų teisinių santykių subjektams, visuma. Jis yra tarsi lygiateisiškumo principo, kurio esmė ta, kad ikiteisminis

³ BENDORIUS, A., et al. *Lietuvių Enciklopedija* Lietuvių Enciklopedijos Leidykla, 1956. 8 t.

⁴ KVIETKAUSKAS, V.; KINDERYS, A.; VILUVEITAS, V. *Tarptautinių žodžių žodynas* Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. P. 210.

⁵ Lietuvių kalbos žodyno (t. I–XX, 1941–2002) elektroninio varianto I leidimas (2005) (LKŽe) [žiūrėta 2010-11-12]. Prieiga per internetą: < <http://www.lkz.lt/autl.htm> >.

tyrimas atliekamas, baudžiamosios bylos nagrinėjamos vadovaujantis vienodą procesinę tvarką visiems asmenims nustatančiu įstatymu, neatsižvelgiant į jų lytį, rasę, tautybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ir kitas aplinkybes, išimtis. Imunitetą nuo baudžiamosios atsakomybės galima apibrėžti kaip specialiai teisės aktuose numatytiems asmenims skirtų ypatingų taisyklių, reguliuojančių skirtingą nuo įprasto baudžiamosios atsakomybės atsiradimą, visumą.⁶

Lietuvos Respublikos įstatymai visiškai nepateikia imuniteto sąvokos išaiškinimo, todėl šiame darbe bus bandoma atskleisti ją per įvairius požymius.

Žvelgiant istoriškai, imunitetas jau nuo senų laikų buvo skiriamas valstybės valdovui. Pavyzdžiui 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijoje⁷ galiojo tokia nuostata: „Karaliaus asmuo yra šventas ir nuo visko apsaugotas. Pats savaime nieko nedarydamas, prieš tautą už nieką negali būti atsakingas (...).“ Tokia nuostata gali būti suprantama kaip absoliutaus karaliaus imuniteto įtvirtinimas. Karaliaus asmuo tarsi sudievinamas, o jo neliečiamybė stipriai išplečiama. Tuo tarpu visiškai kitokia padėtis yra numatoma kitiems tuometinės valdžios atstovams: „Norėdami, kad tautos Įstatymų sargyba būtų įpareigota griežtai atsakyti prieš tautą už visus savo nusizengimus, nusprendžiame, kad jeigu deputacija, paskirta ministrų veiklai iširti, apskųs juos nusikaltus įstatymui, tai jie atsakys asmeniškai ir savo turto. Visais tokių kaltinimų atvejais susirinkusieji luomai paprasta abiejų rūmų balsų dauguma apkaltinus ministrus turi atiduoti seimo teismams, kad juos teisingai ir atitinkamai pagal nusikaltimą nubaustų arba, įrodžius nekaltumą, nuo bylos ir bausmės atleistų.“ Šiuo atveju net kalbos nėra apie neliečiamybę, netgi priešingai – yra numatyta stipresnė kontrolė.

Kalbant apie bajorus, verta paminėti, kad 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijos antrojo straipsnio įvadinėje dalyje pabrėžiama bajorų luomo pirmenybė visuomenėje, tačiau kokių nors papildomų ypatingų teisių ir privilegijų jam nėra suteikiama. Pamatinėmis bajorų teisėmis yra pripažįstamos asmens neliečiamumo teisė bei kilnojamo ir nekilnojamo turto teisė.⁸

Draudimas be Seimo sutikimo patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę, taip pat draudimas persekioti Seimo narį už kalbas ir balsavimus Seime atsirado laipsniškai. Nei 1918 m. lapkričio 2 d. Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatiniuose Dėsniuose, nei 1919 m. balandžio 4 d. Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatiniuose Dėsniuose minėtų ar panašių draudimų nebuvo. Tam

⁶ „Atsako generalinio prokuroro pavaduotojas G. Jasaitis“. DELFI [žiūrėta 2010-10-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/economy/law/article.php?id=19818322>>.

⁷ 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucija. Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001, p. 27.

⁸ *Ibidem* p. 67.

tikros Seimo nario veiklos garantijos pirmą kartą buvo įtvirtintos Steigiamojo Seimo 1920 m. birželio 10 d. priimtoje Laikinojoje Lietuvos Valstybės Konstitucijoje.⁹ Šios Konstitucijos 17 straipsnyje buvo nustatyta, kad „Steigiamojo Seimo nario asmuo neliečiamas“, kad „Steigiamojo Seimo narį suimti, iškrėsti jo butą ar daiktus ir peržiūrėti korespondenciją galima tik Steigiamajam Seimui sutikus“. Ši konstitucinė nuostata buvo detalizuota Steigiamojo Seimo Statuto 113 straipsnyje, kuriame buvo įtvirtinta, kad „Steigiamojo Seimo narį suimti arba iškratyti galima tik 2/3 balsų nutarus“¹⁰.

Bandant kompleksiskai ir išsamiai išanalizuoti imuniteto esmę, susiduriama su tam tikrais sunkumais, nes šis institutas yra įtvirtintas daugelyje teisės šakų. Dažniausiai apie imunitetus kalbama konstitucinės, viešosios tarptautinės, baudžiamosios materialinės ir procesinės teisės srityse. Visų minėtų teisės šakų analizuojami imunitetai sudaro vieną institutą, kuris apibūdinamas skirtingais požymiais.

Iš pradžių verta atkreipti dėmesį į tai, kaip imunitetai yra pateikiami svarbiausiame šaltinyje – Lietuvos Respublikos Konstitucijoje¹¹. Konstitucija yra vientisas aktas. Aiškindamas šią Konstitucijos nuostatą, Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad visos Konstitucijos nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir sudaro darnią sistemą. Tarp Konstitucijoje įtvirtintų vertybių yra pusiausvyra, nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti vien pažodžiui, nė vienos nuostatos negalima priešpriešinti kitoms Konstitucijos nuostatoms, aiškinti taip, kad būtų iškreiptas ar paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio teisinio reguliavimo esmė, pažeista konstitucinių vertybių pusiausvyra.¹² Konstitucijoje yra nemažai straipsnių, kurie suteikia tam tikriems asmenims išskirtines teises arba duoda pagrindą tam tikrus asmenis baudžiamajame procese traktuoti kitaip negu kitus.

Konstitucijos 4 str. yra įtvirtintas svarbus subjektas, per kurį Tauta vykdo savo aukščiausią suverenią galią, tai yra demokratiškai išrinkti Tautos atstovai.

Konstitucijos 5 str. yra išvardintos valstybinės valdžios institucijos – Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas. Tame pačiame straipsnyje yra pasakyta, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Taigi, šios institucijos kitaip negalėtų egzistuoti – jų svarbiausias tikslas yra tarnauti žmonėms.

⁹ 1920 Laikinoji Lietuvos Valstybės Konstitucija (Laikinosios Vyriausybės žinios., Nr. 37–407).

¹⁰ Lietuvos Steigiamojo Seimo Statutas, priimtas 1920 m. gegužės 18 d., papildytas 1920 m. liepos 9 d. Lietuvos valstybės teisės aktai (1918. II. 16 – 1940. VI. 15). Vilnius, 1996, p. 48–55.

¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

¹² JURGAITIS, R., et a., *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai. Konstituciniai baudžiamojo proceso teisės pagrindai* Vilnius 2009. p. 19.

Konstitucijos 29 str. yra nustatytas visų asmenų lygybės prieš įstatymą principas. Taip pat šiame straipsnyje yra įtvirtintas draudimas diskriminuoti ir teikti privilegijas žmogui dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Šis Konstitucijos straipsnis yra svarbus tuo, kad leidžia atskirti imuniteto požymius nuo diskriminacijos ir tam tikrų nepagrįstų privilegijų. Taigi, imunitetas negalėtų būti suteikiamas dėl tokių savybių, kaip lytis, rasė, tautybė, kalba, kilmė, socialinė padėtis, tikėjimas, įsitikinimai ar pažiūros. Turėtų būti kažkas daugiau, negu vieno ar kelių asmenų interesai. Konstitucija tam tikriems asmenims suteikia neliečiamybę. Tai nėra nei diskriminavimas, nei nepagrįstų privilegijų teikimas, taip pat tai nėra prieštaravimas lygybės principui. Tam tikros pareigos vykdant svarbias visuomenei funkcijas reikalauja papildomų garantijų ir teisių, užtikrinančių tinkamą šių funkcijų vykdymą. Taip pat tokią išskirtinę padėtį, lyginant su kitais asmenimis, kuriems yra taikomos bendrosios taisyklės, gali lemti tam tikros išskirtinės aplinkybės. Šiais atvejais tam tikros privilegijos yra pagrįstos ir teisėtos.

Lygiateisiškumo arba, kitaip tariant, amėnų lygybės principas (Konstitucijos 29 str.) suteikia asmeniui galimybę reikalauti, kad valstybės institucijos be objektyvaus pagrindo (kriterijaus) nevertintų jo skirtingai, palyginus su kitais asmenimis. Šis principas yra suprantamas kaip vienodas teisės taikymas visiems teisinių santykių dalyviams. Taigi, imunitetas, kaip tokio principo išimtis, reikštų, kad tam tikras asmuo gali būti traktuojamas kitaip negu kiti asmenys, jeigu tam yra objektyvus pagrindas.

Konstitucijos 31 str. 3 dalis įtvirtina draudimą versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius. Ši nuostata yra svarbi tuo, kad suteikia tam tikriems asmenims kažkokį „skydą“ baudžiamajame procese, t. y. teisę neduoti parodymų prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius. Paprastai liudytojas yra apklausiamas apie kitų asmenų veiksmus. Apie save ir savo elgesį asmuo privalo liudyti tiek, kiek tai nėra susiję su baudžiamojo įstatymo numatytomis veikomis, kurių padarymas apklausiamam asmeniui gali sukelti pavojų būti patrauktam baudžiamajon atsakomybėn. Pagal įstatymą liudytojas privalo šaukiamas atvykti, duoti teisingus parodymus, o už melagingus parodymus atsakyti pagal BK 235 straipsnį. Tai yra prievartos elementai, kuriuos taikant asmeniui, įtariamam padarius nusikalstamą veiką, jis būtų verčiamas duoti parodymus prieš save. Tokia apklausa prieštarautų Konstitucijai, suvaržytų apklausiamo asmens teisę į gynybą ir būtų neteisėta.¹³ Todėl asmuo, kuris gali duoti parodymus apie savo paties padarytą nusikalstamą veiką, turi būti apklausiamas kaip įtariamasis arba specialusis liudytojas, kuris sutinka duoti tokius parodymus ir kuriam

---

¹³ GODA, G. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras* Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2003. I d. p. 209.

netaikoma atsakomybė, numatyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 83 straipsnio 2 ir 4 dalyse.

Konstitucijos 43 straipsnyje yra pasakyta, kad valstybė pripažįsta tradicines bažnyčias bei religines organizacijas, esančias Lietuvoje. Jos gali laisvai tvarkytis pagal savo kanonus ir statutus. Bažnyčių bei kitų religinių organizacijų būklė valstybėje nustatoma susitarimu arba įstatymu. Taigi, dėl konstitucijoje įtvirtintos pagarbos tikintiems žmonėms valstybė gali konkrečiais atvejais suteikti tam tikrą neliečiamybę. Pavyzdžiui, dvasininkams taikomas imunitetas, apklausiant juos kaip liudytojus dėl to, kas jiems buvo patikėta per išpažintį.

Aukščiau paminėti Konstitucijos straipsniai yra svarbūs baudžiamajame procese, nes jų dėka galima aiškiau suprasti, kas sudaro imuniteto esmę ir iš kur jis atsiranda. Toliau bus nagrinėjami Konstitucijos straipsniai, kuriuose dar tiksliau yra kalbama apie tam tikrą neliečiamybės teisę turinčius subjektus.

Konstitucija penkiuose straipsniuose (62 str., 86 str. 1 d., 100 str., 104 str. 4 d., 114 str. 2 d.) įtvirtina Seimo narių, Respublikos Prezidento, Vyriausybės narių, Konstitucinio Teismo ir kitų teismų teisėjų imunitetą, t. y. asmens neliečiamybę.

Konstitucijos 62 str. tiesiogiai nustato, kad Seimo nario asmuo yra neliečiamas. Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip varžoma jo laisvė.

Konstitucijos 86 str. nustatyta, kad Respublikos Prezidento asmuo neliečiamas: kol eina savo pareigas, jis negali būti suimtas, patrauktas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn.

Konstitucijos 100 str. nustato, kad Ministras Pirmininkas ir ministrai negali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, negali būti kitaip suvaržyta jų laisvė be išankstinio Seimo sutikimo, o tarp Seimo sesijų – be išankstinio Respublikos Prezidento sutikimo.

Konstitucijos 104 str. 4 dalyje yra pasakyta, kad Konstitucinio Teismo teisėjai turi tokią pat asmens neliečiamybės teisę kaip ir Seimo nariai.

Konstitucijos 114 str. 2 dalis nustato ir kitų teisėjų neliečiamybės teisę – teisėjas negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, negali būti kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo.¹⁴

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte yra nustatyta, kad „baudžiamasis procesas negali būti pradėtas, o pradėtas turi būti nutrauktas (...) jeigu nusikalstamą veiką padarė asmuo, pagal tarptautinės teisės normas turintis imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos, arba nėra kompetentingos institucijos leidimo patraukti

---

¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija. (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014)

baudžiamojon atsakomybėn asmenį, kai šis leidimas pagal įstatymus būtinas“. Iš čia galima daryti išvadą, kad imunitetas - tai aplinkybė, dėl kurios baudžiamasis procesas yra negalimas.

BPK 4 straipsnio 4 dalyje yra kalbama apie asmenų, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojami imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos ir padarė nusikalstamą veiką Lietuvos valstybės teritorijoje, baudžiamosios atsakomybės reglamentavimą. Tiksliau – nustatyta, kad šių asmenų baudžiamosios atsakomybės klausimas yra sprendžiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir Baudžiamuoju kodeksu. Taigi, šalia Konstitucijoje nustatytų nacionalinių subjektų yra ir tarptautinės teisės subjektai, kuriems taikomos tam tikros išimtys baudžiamajame procese.

Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad baudžiamasis procesas yra pradamas ne prieš konkretų asmenį, o dėl to, kad paaiškėja nusikalstamos veikos požymiai. Tik surinkus duomenis apie tą veiką, procese atsiranda įtariamasis. Todėl numatyta aplinkybė kliūtimi vykdyti procesą tampa tik tuomet, kai procese gali būti įvardintas įtariamasis. Jei nustatoma, kad veiką galėjo padaryti diplomatas, tokia kliūtis yra absoliuti – visais atvejais procesas turi būti nedelsiant nutrauktas. Kitais numatytais atvejais (jei paaiškėja, kad įtariamuoju procese turi tapti vienas iš aukščiau paminėtų pareigūnų ar kandidatų) procesas turi būti nutraukiamas po to, kai po kreipimosi dėl leidimo patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn toks leidimas nėra gaunamas.¹⁵ Tačiau ne visi imunitetai daro baudžiamąjį procesą negalimą. Yra ir santykiniai imunitetai, kurie padaro negalimus tik tam tikrus, atskirus procesinius veiksmus.

BPK 5 straipsnio 2 ir 3 dalys kalba apie Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso galiojimą imunitetą turinčių asmenų atžvilgiu. Yra nustatyta, kad asmenų, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojami imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos ir padarė nusikalstamą veiką Lietuvos valstybės teritorijoje, baudžiamosios atsakomybės klausimas sprendžiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu. Tokie asmenys negali būti sulaikyti ar suimti, su šiais asmenimis galima atlikti BPK numatytus proceso veiksmus tik jų sutikimu ar prašymu. Šių asmenų sutikimas yra gaunamas per Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministeriją.¹⁶

Tokio pobūdžio nuostatomis trūksta tam tikro preciziškumo. Toks reglamentavimas tarsi suponuoja, kad nacionaliniai ir tarptautiniai imunitetai yra skirtingi dalykai. Vienos asmenų grupės atžvilgiu vartojamas „asmens neliečiamybės“ ar „negalėjimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, kitaip suvaržyti laisvę“ apibrėžimas, o kitos asmenų grupės atžvilgiu – „imuniteto“ sąvoka. Iš esmės abiejų grupių atžvilgiu galioja ta pati nuostata – baudžiamojo

---

¹⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2003. I d. p. 17.

¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341)

proceso teisė taikoma su tam tikromis išimtimis. Baudžiamojo proceso teisės atžvilgiu šie subjektai traktuojami panašiai. Todėl galima būtų kalbėti netgi apie atskiro instituto išskirimą – teisės normų, reguliuojančių tam tikrų asmenų išskirtinę padėtį baudžiamajame procese, visumą. Nors šiuo metu BPK yra tik kelios tokios teisės normos.

Toliau bus aptariami teisės moksle esantys imuniteto apibrėžimai. Čia verta pažymėti, kad Lietuvos teisės moksle šis institutas nėra plačiai išnagrinėtas. Imunitetų baudžiamajame procese tema yra aktuali, bet iki šiol nėra labai populiari tarp Lietuvos teisės mokslininkų, todėl medžiagos, kuria būtų galima remtis, beveik nėra.

Egidijus Šileikis savo straipsnyje „Imunitetas ir administracinio poveikio priemonės“¹⁷ pateikia tokį imuniteto apibrėžimą: imunitetas – tai speciali judėjimo laisvės garantija, kuria siekiama užtikrinti nenutrūkstamą valstybės politikų ir teisėjų įgaliojimų įgyvendinimą taip pat ypatingų institucijų – Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės, teismų – funkcionavimą. Šiame moksliniame straipsnyje imunitetas yra nagrinėjamas kaip judėjimo laisvės garantas, t. y. ne minties (balsavimo ir kalbų) apsauga. Imunitetas, kaip konstitucinio valstybės politikų ir teisėjų statuso elementas, sietinas su valdžių atribojimo principu, įtvirtintu Konstitucijos 5 straipsnio pirmojoje dalyje. Šiuo požiūriu imuniteto institutas papildomai laiduoja įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžios savarankiškumą ir kartu teisinės valstybės siekio (Konstitucijos preambulė) įgyvendinimą.¹⁸ Imunitetas šiuo atveju yra suprantamas kaip speciali judėjimo laisvės garantija, užtikrinanti specialaus subjekto nenutrūkstamą įgaliojimų įgyvendinimą ir funkcionavimą. Toks imuniteto suvokimas apimtų tik tokius subjektus, kurie jau turi tam tikrus įgaliojimus ir vykdo paskirtas jiems funkcijas, tačiau neapimtų tokių subjektų, kurie dar tik pretenduoja į tokias pareigas, pvz. kandidatai į Seimo narių ar Respublikos Prezidento pareigas. Pagal šį suvokimą, imunitetas neapimtų tokių asmenų, kurie jau nustojo eiti tam tikras pareigas, bet jiems vis dar taikomos tam tikros išimtys, pvz., tam tikri tarptautinės teisės subjektai, kuriems imunitetas taikomas už visus pasakytus ar parašytus žodžius ir visus veiksmus, padarytus jiems vykdam tam pareigas, net jei šie asmenys tokių pareigų ir nebevykdo.

Tarptautinės teisės požiūriu, imunitetas nuo baudžiamosios atsakomybės yra tik dalis visų privilegijų ir imunitetų, taikomų tarptautinės teisės subjektams. Imunitetu nuo nacionalinės jurisdikcijos naudojasi valstybės organai ir oficialūs atstovai, tarptautinės tarpvyriausybines organizacijos, taip pat valstybės turtui taikomas imunitetas nuo užsienio valstybės jurisdikcijos.

---

¹⁷ ŠILEIKIS, E. *Imunitetas ir administracinio poveikio priemonės* Vilnius: TEISĖ Nr 34. 2000. p. 39.

¹⁸ *Ibidem*.

Valstybės netaiko savo jurisdikcijos užsienio subjektų atžvilgiu tik tada, kai tokios nuostatos yra įtvirtintos tarptautinės teisės normose, išreiškiančiose suderintą valstybių valią. Diplomatinėje teisėje imunitetai yra suprantami kaip ypatingų teisių suteikimas valstybės atstovams, oficialiai įgaliotiems vykdyti jos atstovavimo funkcijas kitoje valstybėje, specialaus režimo taikymas diplomatinėms atstovybėms ir jų nariams.¹⁹ Diplomatinį imunitetą baudžiamajame procese galima apibrėžti kaip teisę būti nepriklausomam nuo priimančios valstybės institucijų ir teismų jurisdikcijos. Diplomatinį imunitetą turintiems subjektams netaikomos prievartos priemonės ir sankcijos, numatytos priimančios valstybės teisės aktuose. Diplomatinis imunitetas istoriškai beveik visada buvo laikomas teisine nuostata, įtvirtinta iš pradžių paprotinėse, o nuo XX a. - ir sutartinėse tarptautinės teisės normose. Iš to palaipsniui susiformavo besąlygiška priimančios valstybės pareiga suteikti užsienio diplomatams imunitetą. Tarptautinėje teisėje šalia imunitetų yra vartojama ir privilegijų sąvoka. Kyla klausimas, ar imunitetą galima suprasti kaip tam tikrą privilegiją, ar tai yra skirtingos sąvokos? Imunitetas nuo privilegijos skiriasi tuo, kad jis turi teisinį pagrindą, kai tuo tarpu tik kai kurios privilegijos suteikiamos remiantis teise, o kitos priklauso tarptautinio mandagumo sferai.²⁰ Privilegijos nuo imunitetų skiriasi savo ištakomis. Diplomatiniai imunitetai suteikiami remiantis valstybės imunitetu nuo kitos valstybės jurisdikcijos, o privilegijų teikimas kilo iš susiformavusių tokio pobūdžio tarptautinio mandagumo taisyklių. Dalį šių taisyklių sukodifikavus ir įtraukus į tarptautines sutartis, jos tapo tarptautinės teisės normomis, tačiau dalis jų ir toliau suteikiama remiantis tarptautinio mandagumo taisyklėmis. Dalis privilegijų yra panašios į imunitetus. Imunitetas nuo priimančios valstybės jurisdikcijos neatleidžia nuo siunčiančios valstybės jurisdikcijos. Atstovybės ir jų nariai nėra eliminuojami iš teisės veikimo sferos. Jiems netaikomos tik teisės vykdymo priemonės bei sankcijos, numatytos priimančiosios valstybės norminiuose aktuose. Jų imunitetas tiesiogiai pasireiškia ne materialinės, bet procesinės teisės normų atžvilgiu kaip tam tikra procesinė apsauga. Todėl diplomatinis imunitetas griežta prasme turėtų būti suprantamas kaip priimančiosios valstybės teismų ir kitų organų pareiga susilaikyti nuo veiksmų, vykdančių jurisdikciją kitos valstybės diplomatinėms atstovybėms ir jų narių atžvilgiu, kiek tai nustato diplomatinės teisės normos.

Konsulines privilegijas ir imunitetus galima apibrėžti kaip lengvatų, teisių ir pirmenybių, kurios suteikiamos užsienio valstybių konsulinėms įstaigoms ir šių įstaigų nariams, visumą.²¹ Tiek privilegijos, tiek imunitetai – tai specialaus konsulinėms įstaigoms ir jų nariams suteikiamo statuso atributai, išreiškiantys jų išskirtinumą iš kitų institucijų ir asmenų

¹⁹ PETRAUSKAS, Z.; ŽALIMAS, D.; ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, S. *Diplomatinė teisė* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. p. 82.

²⁰ UNITED NATIONS *Yearbook of International Law Commission*. Vol. 1. 1957. p. 52.

²¹ PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 86.

priimančiojoje valstybėje. Vartojant privilegijų sąvoką, turimas omenyje išėmimas iš priimančiosios valstybės jurisdikcijos (teisinio reguliavimo sferos), netaikant konkrečių jos įstatymų, pvz., mokesčių, socialinės apsaugos, o kalbant apie imunitetus – ne išėmimas iš jurisdikcijos, t. y. iš materialinės teisės taikymo sferos, bet procesinė apsauga (netaikant procesinių veiksmų) nuo priimančiosios valstybės teisės. Konsuliniai imunitetai teikiami valstybės imuniteto nuo kitos valstybės jurisdikcijos pagrindu.

Teisės mokslinėje literatūroje (konstitucinės teisės srityje) pripažįstama, kad draudimas be Seimo sutikimo patraukti Seimo narį baudžiamajon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę sudaro Seimo nario imunitetą. Apibūdinant Seimo nario imunitetą pabrėžiama, kad imunitetas – tai speciali garantija, kuria siekiama užtikrinti nenutrūkstamą Seimo narių įgaliojimų įgyvendinimą ir kartu Seimo funkcionavimą²². Nurodoma ir tai, kad imunitetas yra procesinė užkarda suimti ar kitaip suvaržyti Seimo nario judėjimo ir bendrąjį veiksmų atlikimo laisvę²³.

Baudžiamojo proceso teisės vadovėlyje²⁴ yra kalbama apie Lietuvos baudžiamajame procese esančius imunitetus: „asmenys, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojami imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos, negali būti sulaikyti ar suimti. Su tokiais asmenimis galima atlikti BPK numatytus proceso veiksmus tik jų sutikimu ar prašymu. Imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos pagal tarptautinės teisės normas besinaudojančių asmenų sutikimas gali būti gaunamas tik per Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministeriją. Ikiteisminį tyrimą atliekantys subjektai bei teismai patys negali kreiptis į imunitetą turinčius asmenis dėl sutikimo atlikti proceso veiksmus.“

Imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos naudojami asmenys, turintys diplomatinės neliečiamybės teisę – diplomatinį imunitetą. Diplomatinio imuniteto turinį apibrėžia 1961 m. Vienos konvencija dėl diplomatinių santykių. Be diplomatų tarptautinėmis sutartimis imunitetai nuo baudžiamosios jurisdikcijos gali būti suteikiami ir kitiems asmenims.

BPK 5 straipsnio 3 dalis numato, kad asmenys, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojami imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos, negali būti sulaikyti ar suimti. Tai reiškia, kad tokie asmenys turi teisę neduoti parodymų kaip liudytojai ar įtariamieji. Jie gali

---

²² ŠILEIKIS, E. *Seimo nario teisinė padėtis* Vilnius, 1996, p. 132–152; ŠILEIKIS, E. *Imunitetas ir administracinio poveikio priemonės* Vilnius: Teisė 34:39, 2000.

²³ ŠILEIKIS, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė* Vilnius: Teisės informacijos centras, 2003, p. 442.

²⁴ GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisės informacijos centras, 2005, p.39, 40.

nedalyvauti parodymų patikrinimo veiksmuose, jų atžvilgiu negali būti taikoma jokia prievartinio pobūdžio priemonė.²⁵

BPK 5 straipsnyje nieko nėra pasakyta apie nacionalinius imunitetus. Specifinės tam tikrų pareigūnų traukimo baudžiamojon atsakomybėn taisyklės yra numatytos kitose teisės normose. Lietuvos Respublikos Seimo nariai, Ministras Pirmininkas ir ministrai bei Konstitucinio Teismo ir kitų teismų visų pakopų teisėjai, gali būti suimti bei patraukti baudžiamojon atsakomybėn, t. y. įtarimai jiems gali būti pateikiami ir byla nagrinėjama teisme tik gavus Lietuvos Respublikos Seimo sutikimą (Konstitucijos 62, 100, 104, 114 straipsniai). Tarp Seimo sesijų pradėti Ministro Pirmininko, ministro ar teisėjo baudžiamąjį persekiojimą bei leisti šiuos asmenis suimti gali Respublikos Prezidentas. Respublikos Prezidentas, kol eina šias pareigas, negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn (Konstitucijos 86 straipsnis).

Rinkimų laikotarpiu neliečiamybės teise naudojasi ir kandidatai. Rinkimų įstatymas numato, kad kandidatai į Respublikos Prezidentus, kandidatai į Seimo narius negali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn be Vyriausiosios rinkimų komisijos leidimo.

Prokuratūros įstatymo 12 straipsnyje yra numatyta, kas, kada ir kaip gali inicijuoti tyrimą dėl generalinio prokuroro, jo pavaduotojo, kitų prokūrorų padarytos nusikalstamos veikos.²⁶

Panašios nuostatos yra įtvirtintos ir Specialiųjų tyrimų tarnybos bei Valstybės saugumo departamento pareigūnų statusą nustatančiuose įstatymuose (Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo 17 straipsnis ir Valstybės saugumo departamento statuto 9 straipsnis).

Kai kurie mokslininkai prie imunitetą baudžiamajame procese turinčių asmenų papildomai priskiria ir asmenis, kurie negali būti apklausiami kaip liudytojai dėl tam tikrų aplinkybių (dvasininkai – dėl to, kas jiems buvo patikėta per išpažintį; viešosios informacijos rengėjai, platintojai, žurnalistai – dėl to, kas pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą sudaro informacijos šaltinio paslaptį ir pan.). Pvz., R. Jurkos moksliniame straipsnyje²⁷ yra kalbama apie dvasininkų imunitetą baudžiamajame procese. Šis autorius savo straipsnyje teigia, jog imunitetas turėtų būti suvokiamas kaip tam tikrų bendrųjų įstatymų netaikymas ypatingą padėtį valstybėje užimantiems asmenims, o „liudytojų imunitetas“ – kaip visuma normų, kuriose yra įtvirtinta asmens teisė atsisakyti duoti liudytojo parodymus arba draudimas apklausti tam tikrus asmenis kaip liudytojus. Remiantis tokiu požiūriu, kaip tam tikrą imunitetų rūšį verta išskirti liudytojų imunitetus, kurių ištakos kyla iš Konstitucijos, o konkrečios nuostatos yra įtvirtintos BPK 80 straipsnyje. Toks imunitetas

²⁵ GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p.39, 40.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ JURKA, R. Dvasininkų imunitetas baudžiamajame procese: sampratos problemos. *Teisės problemos* 3(45). Vilnius, 2004 p. 57.

žymiai skiriasi nuo prieš tai vardintų imunitetų savo apimtimi. Liudytojų imunitetas nedraudžia pradėti ir tęsti baudžiamojo proceso konkrečių asmenų atžvilgiu. Šiuo atveju imunitetas yra tarsi neigiama aplinkybė, kliūtis, neleidžianti veiksmingai taikyti baudžiamojo persekiojimo mechanizmo. Iš kitos pusės – svarbi priemonė, kurios dėka yra įmanoma svarbių visuomenėje vertybių apsauga.

Lenkijos teisinėje mokslinėje literatūroje pateikiamos įvairių mokslininkų „imuniteto“ sąvokos, skirstomos į pozityvias ir negatyvias:

- pozityviaja prasme imunitetas – tai tam tikram asmenų ratui skirtos teisėtos privilegijos, kurios šalina arba riboja šių asmenų baudžiamąją atsakomybę tam tikrose situacijose (M. Cieślak, S. Waltoś);
- negatyviaja prasme imunitetas – tai dalinis arba visiškas tam tikrų asmenų išėmimas iš baudžiamosios teisės nuostatų galiojimo ar baudžiamųjų teismų jurisdikcijos apribojimas šių asmenų atžvilgiu (S. Śliwinski, S. Kalinowski, R. Kmiecik).

Kartais „imunitetas“ gali būti suprantamas kaip tam tikra apsaugos forma, skirta asmenims, vykdantiems svarbias funkcijas valstybėje arba tarptautiniuose santykiuose. Ši apsaugos forma tarsi pašalina nusikalstamos veikos baudžiamumą ar suteikia saugomam asmeniui teisę neatsakyti baudžiamosios teisės srityje, taip pat draudžia tokio asmens baudžiamąjį persekiojimą ir sulaikymą.²⁸ Arba kaip laikinas ar nuolatinis galimybės patraukti tam tikros kategorijos asmenis baudžiamajon atsakomybėn nebuvimas.²⁹

Teisės doktrinoje netrūksta nei imuniteto instituto šalininkų, nei priešininkų. Ypatingai tą galima pastebėti šių dienų politikos sferoje. Vis dažniau galima išgirsti nuomones apie kai kurių subjektų imunitetų eliminavimą. Tokia mintis nėra naujovė kalbant ir apie tarptautinius imunitetus. Tokia tendencija yra žinoma tarp egalitarinių krypties šalininkų, tokių kaip F. Laurent³⁰, P. Esperson³¹, P. Fiore³², P. Carlino³³. Taip pat šių laikų mokslininkai – Paryžiaus Aukštųjų Tarptautinių Studijų Instituto (L'Institut des Hautes Études Internationales de Paris) darbuotojai nagrinėjo imunitetų funkcionavimo tikslingumo klausimą.³⁴

²⁸ MARSZAŁ, K. et al. *Proces karny* Katowice 2005, p. 127.

²⁹ GARDOCKI, L. *Prawo karne* Warszawa 2005, p. 42.

³⁰ LAURENT, F. *Droit civil international* Bruksela – Paryž, 1880, t. III, p. 24.

³¹ ESPERSON, P. *Conditione giuridica dello straniero* Roma 1890, p. 151.

³² FIORE, P. *Il diritto internazionale* Turyne 1898, p. 30.

³³ CARLINO, P. *Genesi e fondamento delle immunita diplomatiche* Roma 1915, p. 5.

³⁴ VERHOEVEN, J. *Le droit international des immunités: contestation ou consolidation?* Paris 2005.

Visa tai verčia ieškoti tam tikro pagrindimo, kodėl yra reikalingas ar nereikalingas imuniteto institutas. Tokios paieškos yra gana sudėtingos, nes pagrindimas yra susijęs su aspektais, turinčiais aksiologinį, pragmatinį, taip pat kartais ir filosofinį pobūdį. Ieškant imuniteto pagrindimo būtina remtis aksiologijos, t.y. mokslo, tiriančio vertybių prigimtį, vertinimo pagrindus ir kriterijus, principais.³⁵ Tokio tyrimo procese kyla klausimas, kokiomis vertybėmis yra grindžiamas apsaugos, kylančios iš imuniteto, atsiradimas ir funkcionavimas? Šios analizės kontekste yra svarbu ar tokios vertybės yra pastovios ar besikeičiančios, absoliučios ar ne.

Imunitetas baudžiamajame procese yra tam tikra išimtis iš bendrosios taisyklės. Plačiaja prasme, imunitetas yra grindžiamas įvairiomis visuomeninėmis vertybėmis ir interesais, kurių apsauga yra žymiai svarbesnė negu tam tikro asmens nubaudimas.³⁶

Kaip teigia kai kurie mokslininkai³⁷, skirtingų tipų imunitetai daro tam tikrą poveikį fundamentalių baudžiamojo proceso taisyklių formavimuisi ir funkcionavimui. Jie susiaurina ir apriboja baudžiamojo proceso taisyklių veikimą. Šis poveikis labiausiai yra susijęs su teisės normomis, reglamentuojančiomis baudžiamojo persekiojimo pradėjimą, t. y. teisėtumo ir legalumo principais. Taip pat tam tikru būdu susiaurinamas ir šalių lygybės principas. Imunitetai daro įtaką teisės į teisingą teismą ir teisės į gynybą realizavimui, veikia nekaltumo prezumpciją. Dažniausiai imunitetai teikia tam tikrą naudą juos turintiems asmenims. Imunitetai modifikuoja baudžiamojo proceso taisykles, tuo pačiu suvaržo BPK 1 straipsnyje numatytą baudžiamojo proceso paskirties realizavimo galimybę. Tokiu būdu sudėtingiausia užduotimi tampa nusikalstamos veikos atskleidimas. Kitą vertus, imunitetai gali turėti neigiamą poveikį asmens, turinčio imunitetą, teisės į gynybą ir teisingą teismą užtikrinimui. Galima netgi įsivaizduoti tokią situaciją, kai imunitetas tampa tam tikra našta jį turinčiam asmeniui, t. y. imunitetas yra skirtas ypatingų visuomeninių funkcijų vykdymui ir galioja nepriklausomai nuo imuniteto turėtojo valios. Imuniteto paskirtis – apsaugoti aukštesnį interesą, o ne atskiro asmens individualius interesus. Todėl toks asmuo gali atsidurti nepalankioje situacijoje, nors jam ir netaikomi jokie procesiniai suvaržymai. Kai paaiškėja, kad asmuo turi absoliutų imunitetą (nepriklausomai nuo baudžiamojo proceso stadijos) arba astisakoma panaikinti sąlyginį imunitetą, baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas privalo būti nutrauktas³⁸. Tai yra formalus, procesinis, o ne esminis iškilusio klausimo

³⁵ JANUSZ-POHL, B. *Immunitety w polskim postępowaniu karnym* Warszawa, 2009, p. 62-63.

³⁶ *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia* Warszawa, 1990, p. 121.

³⁷ CIEŚLAK, M. *Zasady procesu karnego i ich system* ZNUJ 1956, nr 3. P. 155; MARSZAŁ, K. *Proces karny. Zagadnienia ogólne* Katowice 2008, p. 51; MURZYNOWSKI, A. *Istota i zasady procesu karnego* Warszawa 1976, p. 127.

³⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341)

išsprendimas³⁹. Asmeniui, kuris įtariamas padaręs nusikalstamą veiką yra labai svarbus galutinis teismo nuosprendis, kuris gali jį išteisinti arba nuteisti. Tai sukelia ne tik procesines pasekmes, tačiau ir visuomenės reakcijas. Tik teismo nuosprendis gali visiškai išteisinti asmenį. Teisingai pastebi S. Waltoś, kad: „sprendimas nutraukti baudžiamąjį procesą yra tik priemonė, neleidžianti toliau tęsti procesą, o ne veikos teisinis vertinimas. Išteinamasis nuosprendis turi didesnę reikšmę – jis patvirtina, kad asmuo yra nekaltas.“⁴⁰

Nagrinėjant imuniteto institutą teisės į teisingą teismą ir teisės į gynybą aspektu, galima pripažinti, kad yra pažeidžiamos svarbios įtariamajam, kaltinamajam suteiktos baudžiamojo proceso teisės. Taip pat šiuo atveju imunitetai apriboja ir nukentėjusiųjų teisėtus lūkesčius į sąžiningą baudžiamąjį procesą. Šis klausimas buvo nagrinėjamas Europos Žmogaus Teisių Teisme (toliau EŽTT).⁴¹ EŽTT nagrinėjo bylas, dėl Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos Konvencijos⁴² (toliau EŽTK) 6 straipsnio pažeidimų susijusių su parlamento narių imunitetu.⁴³ EŽTT nagrinėdamas minėtas bylas nustatė, kad nors teisė į teisingą teismo procesą demokratinėje valstybėje yra labai svarbi, ji nėra absoliuti. Šią teisę gali riboti imunitetai, pagrįsti svarbių tikslų siekiu, nepažeidžiant proporcingumo principo. Tokio teisės ribojimo proporcingumas turėtų būti nustatomas kazuistiškai, konkrečiai atskirais atvejais, nes šiuo atveju neįmanoma sukurti vieningos taisyklės. Taigi, galutinis sprendimas - ar teisė į sąžiningą baudžiamąjį procesą buvo teisėtai suvaržyta, priklauso nuo santykio tarp konkrečios individualios teisės ir pagrindo, dėl kurio imunitetas yra suteiktas.

Verta atkreipti dėmesį į EŽTT 2006 m. lapkričio 16 d. sprendimą byloje Tsalkitzis prieš Graikiją (Nr. 11801/04)⁴⁴. 1996 m. ieškovas Vassilis Tsalkitzis gavo statybų leidimą verslo ir prekybos kompleksui Kifisoje, Atėnų priemestyje statyti. 1997 metų kovo mėnesį vietos savivaldybė sustabdė statybas. Ieškovas, norėdamas išsiaiškinti kodėl statybos negali vykti toliau, susitiko su miesto meru C. T., kuris paprašė daugiau negu 200 tūkst. eurų kyšio mainais už leidimą toliau vykdyti statybų darbus. Kadangi ieškovas atsisakė sumokėti pinigus, meras panaikino prieš tai išduotą statybų leidimą. Graikijos Vyriausiasis Administracinis Teismas,

---

³⁹ KAFTAL, A. *Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym* Warszawa, 1966, p. 40.

⁴⁰ WALTOŚ, S. *Proces karny. Zarys systemu* Warszawa, 2005, p. 451.

⁴¹ BOROWSKI, K.; PUCHTA, R. *Immunitet parlamentarny. Zagadnienia wybrane: Immunitet parlamentarny a prawo do sądu* Warszawa, 2007, p. 27.

⁴² Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos Konvencija (Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987)

⁴³ Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai byloje: 2002 m. gruodžio 17 d., A vs. Didžioji Britanija (Nr. 35373/97); 2003 m. sausio 30 d., Cordova vs. Italija (Nr. 40877/98); 2004 m. birželio 3 d., de Jorio vs. Italija (Nr. 73936/01); 2005 m. gruodžio 6 d., Ielo vs. Italija (Nr. 23050/02); 2006 m. balandžio 20 d., Patrono, Cascini ir Stefanelli vs. Italija (Nr.10180/04); 2006 m. lapkričio 16 d., Tsalkitzis vs. Graikija (Nr. 11801/04). Taip pat žr. Swoboda wypowiedzi w orzecznictwie Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, J. Sobczak, I d. Ius Novum 2007, Nr. 2-3, P. 27.

⁴⁴ *Cit. op.* 41, P. 39.

atsižvelgęs į ieškovo apeliaciją, panaikino sprendimą sustabdyti statybas ir pripažino anksčiau išduotą leidimą galiojančiu. 2001 m. lapkričio mėnesį ieškovas pateikė kaltinimus C.T., kuris tuo metu jau buvo išrinktas į parlamentą. Ieškovas apkaltino C. T. kyšininkavimu ir piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi. Tačiau baudžiamasis persekiojimas tapo negalimas dėl to, kad parlamento pirmininkas du kartus nesutiko panaikinti C. T. imuniteto. Todėl ieškovas V. Tsalkitzis kreipėsi į EŽTT dėl teisės į teismą, įtvirtintos EŽTK 6 straipsnyje, pažeidimo.

Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo⁴⁵, kad veiksmai, dėl kurių buvo kaltinamas C. T., vyko 1997 m., t. y. prieš tris metus iki C. T. išrinkimo į parlamentą. Dėl to negali būti jokios kalbos apie tai, kad tuo metu C. T. vykdė parlamentaro funkcijas. Teismas laikėsi ankstesnėje savo praktikoje suformuluotos pozicijos, kad teisės į teismą apribojimas gali būti pateisinamas tik tuomet, kai siekiama pagrįsto tikslo ir yra laikomasi proporcingų priemonių tam tikslui pasiekti. Aiškaus ryšio tarp parlamento funkcijų vykdymo ir skundžiamų C. T. veiksmų nebuvimas, paskatino teismą itin siaurai aiškinti „proporcingumo tarp siekiamo tikslo ir naudojamų priemonių“ sąvoką.

Teisminio nagrinėjimo metu Graikijos vyriausybės atstovai teigė, kad parlamentinis imunitetas yra laikino pobūdžio, todėl ieškovas galėtų dar kartą pareikšti kaltinimus pasibaigus C. T. kadencijai. Tačiau EŽTT teisėjai pažymėjo, kad vyriausybė nepateikė jokios informacijos dėl aktualaus C. T. statuso, o Graikijos Konstitucija nereglamentuoja pakartotinių parlamento nario pareigų ėjimo. Tai reiškia, kad C. T. galėtų būti išrinktas į parlamentą dar kelis kartus. C. T. baudžiamojo persekiojimo sustabdymas, kol jis eina parlamento nario pareigas, galėtų trukti labai ilgai. Nuo skundžiamų veiksmų padarymo iki baudžiamojo persekiojimo pradžios būtų labai didelis laiko tarpas, o tai neigiamai veiktų tolesnį baudžiamosios bylos nagrinėjimą ir įrodymų rinkimą. Visa tai lėmė, kad teismas konstatavo EŽTK 6 str. pažeidimą.

Europos Žmogaus Teisių Teismas nagrinėdamas bylas susijusias su parlamentiniais imunitetais, nei vienoje byloje nekvestionavo šio instituto egzistavimo teisėtumo⁴⁶. EŽTT pabrėžė, kad imunitetas yra būtina priemonė užtikrinanti parlamentarams laisvą suteiktų įgaliojimų vykdymą ir apsauganti parlamento autonomiškumą nuo teisminės ir vykdomosios valdžios. Taip pat teisėjai pripažino, jog imunitetas suteikia tautos atstovams galimybę laisvai reikšti savo nuomonę, dalyvauti valstybės politikoje. Teismo nuomone, išvardyti tikslai yra pakankamai svarbūs ir leidžia laikyti parlamento narių imunitetą pagrįsta ir leistina priemone, ribojančia teisę į teismą.

---

⁴⁵<http://www.coe.int/t/d/kommunikation_und_politische_forschung/presse_und_online_info/presseinfos/2006/20061116-703-GH-GR.asp> [žiūrėta 2011-03-02].

⁴⁶ BOROWSKI, K.; PUCHTA, R. *Immunitet parlamentarny. Zagadnienia wybrane: Immunitet parlamentarny a prawo do sądu* Warszawa, 2007, p. 41.

EŽTT anksčiau minėtose bylose nagrinėjo, ar konkrečiu atveju viešojo intereso – parlamento autonomiškumo, valdžių padalijimo principų ir kt., apsauga tikrai buvo pagrįsta ir ar teisėtai buvo varžomi individų interesai.

Remiantis EŽTT praktika, galima teigti, kad proporcingumo principas yra vienas iš svarbiausių kriterijų, leidžiančių subalansuoti vienodai svarbias vertybes, kai vienos vertybės pagrįstas apribojimas padeda realizuoti kitą. Norint iširti ar egzistuoja proporcingumas tarp numatyto tikslo ir jam siekti skirtų priemonių, reikia nustatyti ar yra pusiausvyra tarp viešojo intereso, kurio pagrindu yra keliami tam tikri apribojimai ir individo intereso, kurio teisės pažeidžiamos dėl šių apribojimų. Bet koks individo teisių suvaržymas yra galimas tik tuomet, kai yra siekiama svarbaus tikslo ir tik būtina apimtimi.

Toliau darbe bus nagrinėjamos atskiros imunitetų baudžiamajame procese rūšys.

II. Imunitetų baudžiamajame procese rūšys

Ko gero, visų imunitetų skirstymą į tam tikras rūšis reikėtų pradėti nuo pagrindinio ir plačiausio skirstymo į materialiuosius ir formaliuosius (procesinius) imunitetus. Šio skirstymo pagrindas – imuniteto lemiami padariniai, t. y. formalieji (procesiniai) imunitetai sukelia tam tikrus padarinius procesinės teisės kontekste, o materialieji – materialinės teisės kontekste.⁴⁷

Teisinėje literatūroje dažnai yra nurodomi tokie materialiujų ir formaliųjų (procesinių) imunitetų skirtumai: materialiojo imuniteto atveju veika, pažeidžianti tam tikrą baudžiamosios teisės normą, nesukelia baudžiamosios atsakomybės, tuo tarpu formaliojo (procesinio) imuniteto atveju baudžiamoji atsakomybė iš esmės kyla, tačiau dėl objektyvios galimybės nebuvimo (esant imunitetui) baudžiamasis persekiojimas apskritai negali būti pradėtas arba tam, kad jį galima būtų pradėti, reikia atlikti specialią imuniteto panaikinimo procedūrą.⁴⁸

Tačiau šis skirstymas į materialiuosius ir formaliuosius nėra dichotomija, nes visi imunitetai turi tam tikras pasekmes baudžiamajame procese. Tokios pasekmės užkerta kelią šio proceso pradėjimui, o pradėjus – įpareigoja nutraukti. Todėl vertėtų atsisakyti apibūdinimo „formalusis (procesinis)“ kaip perteklinio, o palikti tik „imunitetas“ arba „baudžiamasis teisinis imunitetas“.

Toliau pagal savo rūšinę priklausomybę imunitetai gali būti:

- 1) absoliutūs – nėra galimybės jų riboti;
- 2) riboti – numatyta galimybė riboti imunitetą konkrečiam asmeniui.

Visi materialieji imunitetai gali būti tiek absoliutūs, tiek riboti. Svarbu pažymėti, kad absoliutus materialusis imunitetas yra galimas tik monarchinės santvarkos valstybėse jų valdovų atžvilgiu, laikant, kad valdančiojo asmuo yra „šventas ir neliečiamas“. Tokio asmens atžvilgiu negalioja materialiosios baudžiamosios teisės nuostatos, nes jis iš principo negalėtų padaryti nusikalstamos veikos (nors ir veiktų neteisėtai)⁴⁹.

Pagal normatyvinę galimybę nustatytą imunitetą pašalinti:

- 1) sąlyginiai imunitetai – gali būti pašalinti kompetentingo organo sprendimu, kai yra teisės norma, nustatanti konkrečią imuniteto pašalinimo procedūrą ir aplinkybes. Toks imunitetas yra teisėtas draudimas su tam tikra sąlyga konkretų asmenį konkrečiu atveju patraukti baudžiamojon atsakomybėn;

⁴⁷ MICHALSKI, W. *Imunitety w polskim procesie karnym* Warszawa 1970, p. 20.; ŚWIDA, W. *Prawo karne* Warszawa, 1982, p. 105.

⁴⁸ *Ibidem* P. 20-21.

⁴⁹ ŚLIWIŃSKI, S. *Fmaterialne* Warszawa, 1946, p. 60.

- 2) besąlyginiai imunitetai – negali būti pašalinti, jų konstrukcija nenumato teisės normos, kuri įgalintų pašalinti imunitetą. Toks imunitetas besąlygiškai ir teisėtai draudžia patraukti baudžiamojon atsakomybėn konkretų asmenį.

Pagal galiojimo laiką imunitetas gali būti:

- 1) ilgalaikis – kai baudžiamasis procesas yra negalimas dėl veiksmų, padarytų nustatytų funkcijų vykdymo laikotarpyje, dėl kurių yra suteiktas imunitetas, taip pat šiam laikotarpiui pasibaigus;
- 2) laikinas – pasibaigia, kai baigiasi funkcijų, su kuriomis yra susijęs imunitetas, vykdymo laikotarpis ir dėl to atsiranda galimybė pradėti baudžiamąjį persekiojimą dėl nusikalstamų veikų, padarytų vykdant paskirtas funkcijas.

Pagrindinis šio skirstymo kriterijus – imuniteto veikimo laikotarpis, t.y. faktas, ar imunitetas apsaugo tam tikrą subjektą tik jo funkcijų vykdymo metu ar ir joms pasibaigus.

Pagal galiojimo sritį:

- 1) bendrasis – galioja bet kokios nusikalstamos veikos padarymo atžvilgiu;
- 2) specialusis – galioja tam tikram asmenų, padariusių konkrečiai apibrėžtas nusikalstamas veikas, ratui.

Pagal subjektus, kuriems taikomas imunitetas:

- 1) Nacionaliniai imunitetai;
- 2) Tarptautiniai imunitetai.

Toliau atskiros imunitetų rūšys bus analizuojamos atsižvelgiant į tai ar imunitetas pasireiškia patraukimo baudžiamojon atsakomybėn ir baudžiamojo proceso pradėjimo metu, ar egzistuoja baudžiamajam procesui jau vykstant ir galioja tik atskirų proceso veiksmų atlikimo metu.

1. Patraukimo baudžiamojon atsakomybén imunitetai

1) Tarptautiniai imunitetai

Tarptautinio pobūdžio imunitetas, suteiktas užsienio šalies atstovams, išreiškia pagarbą užsienio valstybės suverenitetui ir apsaugo jos viešąjį interesą. Šiuo atveju pagrindinė vertybė, turinti beveik absoliutų ir nekintamą charakterį, yra valstybės suverenitetas baudžiamųjų įstatymų leidybos srityje. Toks valstybės suverenitetas yra visos viešosios tarptautinės teisės pagrindas ir todėl iš esmės imunitetų tarptautinėje teisėje reikšmė yra nekvestionuojama. Tarptautinio pobūdžio imunitetas gali būti panaikinamas tik išimtiniais atvejais, kai visos tarptautinės bendruomenės interesai yra svarbesni negu vienos konkrečios valstybės interesai. Šiuo atveju kalbama apie atsakomybę prieš Tarptautinį Baudžiamąjį Teismą, nuo kurio neapsaugo joks imunitetas.⁵⁰

Tarptautinės viešosios teisės doktrinoje imuniteto pagrindimas keitėsi priklausomai nuo įvairių teorijų. Jau absoliutizmo laikotarpiu imuniteto institutas tarptautinės teisės srityje buvo pagrįstas teorine konstrukcija.⁵¹ Tuo metu atsirado viena iš pagrindinių teorijų, kuri suformulavo diplomatinų imunitetų ir privilegijų pagrindimą – reprezentacijos teorija. Remiantis šia teorija, buvo teigiama, kad privilegijos ir imunitetai skirti delegatams, kurie yra asmeniniai monarcho atstovai (jo *alter ego*) ir yra taip apsaugoti, tarsi patys būtų suverenais. Netrukus atsirado kita teorija, pagrindžianti tarptautinius imunitetus – eksteritorialumo teorija.⁵² Ši teorija rėmėsi teisine fikcija, kad užsienio valstybės atstovas, kaip suvereno atstovas, turi būti laikomas esančiu už priimančios valstybės teritorijos ribų, todėl jam negali būti taikoma šios valstybės teisė. Trečioji teorija, kuri išliko iki šių laikų, yra funkcijos teorija, dar vadinama funkcijos intereso teorija. Ši teorija skelbia, kad imunitetai ir privilegijos yra skirti didesniai tam tikrų institucijų funkcionavimo efektyvumo užtikrinimui. Delegato imunitetas yra grindžiamas būtinybe suteikti visišką laisvę funkcijų, susijusių su siunčiančios valstybės interesais, vykdymui.⁵³

Diplomatiniai imunitetai

---

⁵⁰ JANUSZ-POHL, B. *Immunitety w polskim postępowaniu karnym* Warszawa, 2009, p. 64.

⁵¹ Tarptautinės teisės imunitetų pagrindimo evoliuciją pateikė ODIER, P. D. savo darbe „*Des privilèges et immunités des agénts diplomatiques en pays des chretieneté*“, Paryžius 1890.

⁵² GROTIUS, H. *Trzy księgi o prawie i pokoju* Warszawa 1957, p. 28.

⁵³ SUTOR, J. *Przywileje i immunitety międzynarodowe* Warszawa, 1973, p. 40.

Svarbiausias dokumentas, nustatantis diplomatų imunitetus, yra 1961 m. Vienos Konvencija dėl diplomatinių santykių. Šio tarptautinio dokumento preambulėje susitariančios šalys nustato, kad privilegijos ir imunitetai suteikiami ne atskirų asmenų poreikiams tenkinti, bet siekiant užtikrinti, kad diplomatinės atstovybės, kaip valstybėms atstovaujančios institucijos, veiksmingai vykdytų savo funkcijas.⁵⁴ Šios konvencijos 31 straipsnio 1 dalis nustato diplomato imunitetą nuo priimančiosios valstybės baudžiamosios jurisdikcijos. Imunitetas nuo baudžiamosios jurisdikcijos pasireiškia tuo, kad priimančioji valstybė negali taikyti diplomato atžvilgiu savo procesinių įstatymų ir atitinkamai materialinės baudžiamosios teisės normų. Yra svarbu pažymėti tai, kad:

- diplomatas neprivalo duoti parodymų kaip liudytojas;
- diplomatui negali būti taikomos jokios vykdomosios priemonės, išskyrus tam tikrus atvejus, susijusius su civiline teise;
- diplomato imunitetas nuo priimančiosios valstybės jurisdikcijos neatleidžia jo nuo atstovaujamosios valstybės jurisdikcijos;
- atstovybės patalpos, jų baldai ir kitas turtas, taip pat transporto priemonės turi imunitetą nuo kratos, rekvizicijos, arešto ir vykdomųjų veiksmų. Atstovybės archyvai ir dokumentai neliečiami bet kuriuo metu, kur jie bebūtų;
- privati diplomato rezidencija naudojasi tokia pat neliečiamybe ir apsauga kaip ir atstovybės patalpos;

Diplomato šeimos nariai, gyvenantys kartu su juo, jeigu jie nėra priimančiosios valstybės piliečiai, naudojami minėtos konvencijos straipsniuose numatytais privilegijomis ir imunitetais. Taip pat ir atstovybės administracinio ir techninio personalo nariai ir kartu gyvenantys jų šeimų nariai, jeigu jie nėra priimančiosios valstybės piliečiai arba nuolatiniai gyventojai. Atstovybės aptarnaujančiojo personalo nariai, jeigu jie nėra priimančiosios valstybės piliečiai arba nuolatiniai gyventojai, naudojami imunitetu už veiksmus, kuriuos atliko eidami savo tarnybines pareigas. Kaip yra nustatyta Vienos Konvencijos dėl diplomatinių santykių 37 straipsnyje, kitomis privilegijomis ir imunitetais šie asmenys gali naudotis tik tiek, kiek leidžia priimančioji valstybė. Tačiau šiems asmenims priimančioji valstybė turi vykdyti savo jurisdikciją taip, kad be priežasties netrukdytų vykdyti atstovybės funkcijas. Tai reiškia, kad tokie asmenys, kaip atstovybės administracinio ir techninio personalo nariai, kartu gyvenantys jų šeimų nariai, atstovybės aptarnaujančiojo personalo nariai (jeigu jie nėra

---

⁵⁴ 1961 m. Vienos Konvencija dėl diplomatinių santykių (Valstybės žinios, 1999, Nr. 83-2455)

priimančiosios valstybės piliečiai arba nuolatiniai gyventojai) turi siauresnį imunitetą negu patys diplomatai.

Dar kitokį imunitetą turi diplomatai, kurie yra priimančiosios valstybės piliečiai arba nuolatiniai gyventojai. Jie naudojami tik imunitetu nuo jurisdikcijos ir neliečiamybe už veiksmus, atliktus vykdant savo funkcijas. Tačiau priimančioji valstybė gali jiems suteikti papildomų privilegijų ir imunitetų.

Kiti atstovybės personalo nariai ir namų darbininkai, kurie yra priimančiosios valstybės piliečiai arba nuolatiniai gyventojai, naudojami privilegijomis ir imunitetais tiek, kiek leidžia priimančioji valstybė. Tačiau šiems asmenims priimančioji valstybė turi vykdyti savo jurisdikciją taip, kad be priežasties netrukdytų vykdyti atstovybės funkcijas.

Kiekvienas asmuo, turintis teisę į privilegijas ir imunitetus, naudojami jais nuo to momento, kai atvyksta į priimančiosios valstybės teritoriją, vykdamas į atstovybę, į kurią yra paskirtas, arba, jeigu jis jau yra toje teritorijoje, nuo pranešimo apie jo paskyrimą užsienio reikalų ministerijai arba kitai ministerijai, dėl kurios buvo susitarta.

Pasibaigus asmens, kuris naudojami privilegijomis ir imunitetais, funkcijoms, šios privilegijos ir imunitetai paprastai nebeteikiami nuo to momento, kai jis išvyksta iš šalies arba kai pasibaigia tam reikalingas laiko tarpas, tačiau iki tol jie toliau teikiami net ir kilus ginkluotam konfliktui. Imunitetas taip pat toliau teikiamas už asmens veiksmus, kuriuos jis atliko eidamas savo pareigas atstovybėje.

Atstovybės nario mirties atveju jo šeimos nariai naudojami suteiktomis privilegijomis ir imunitetais, iki pasibaigia išvykimui iš šalies reikalingas laiko tarpas.

Jei diplomatas kerta trečiosios valstybės teritoriją, turėdamas, jei reikia, šios valstybės vizą, arba yra joje pakeliui į atstovybę, į kurią yra paskirtas arba grįžta tęsti savo funkcijas bei grįžta į savo šalį, ši trečioji valstybė suteikia jam neliečiamybę ir kitus imunitetus, reikalingus jo tranzitui ar grįžimui užtikrinti. Ta pati nuostata galioja bet kuriam privilegijomis ir imunitetais besinaudojančiam diplomato šeimos nariui, kuris lydi diplomata, atskirai keliauja pas jį ar grįžta į savo šalį.

Esant aplinkybėms, panašioms į numatytas prieš tai, trečiosios valstybės neturi kliudyti kirsti jų teritoriją atstovybės administracinio ir techninio arba aptarnaujančiojo personalo nariams bei jų šeimų nariams.

Neapribojant jų privilegijų ir imunitetų visi asmenys, kurie naudojami tokiomis privilegijomis ir imunitetais, privalo gerbti priimančiosios valstybės įstatymus ir kitus teisės aktus. Jie taip pat privalo nesikišti į šios valstybės vidaus reikalus.

Atstovaujamoji valstybė gali atsisakyti jos diplomatų ir asmenų, kurie naudojami imunitetu pagal 37 straipsnį, imuniteto nuo jurisdikcijos.

Diplomatiniam agentui padarius nusikaltimą, priimančiosios valstybės užsienio reikalų ministerija, visų pirma, informuoja apie tai atstovybės vadovą. Siunčiančiosios valstybės reakcija į tokius pranešimus, jeigu jie pakankamai pagrįsti, paprastai pasireiškia diplomato atšaukimu, nelaukiant, kol bus paprašyta. Atstovybės vadovui padarius nusikaltimą, priimančioji valstybė paprastai kreipiasi į siunčiančiąją, prašydama jį atšaukti. Jeigu prašymas nepatenkinamas, siunčiančioji valstybė, atsižvelgdama į nusikaltimo sunkumo laipsnį, gali prašyti, kad būtų atsisakyta imuniteto konkreto diplomato atžvilgiu, o to nepadarius jį paskelbti *persona non grata*. Jeigu diplomatinis agentas, kuris yra paskelbtas *persona non grata*, be pateisinamų priežasčių per nustatytą laiką neišvyksta iš priimančiosios valstybės, pastaroji gali atsisakyti jį pripažinti atstovybės nariu. Toks atsisakymas reikštų, kad diplomato atžvilgiu imunitetas nustoja galioti.⁵⁵

Imunitetu besinaudojančių asmenų padarytą nusikalstamą veiką tiriančios valstybės institucijos turi surinkti reikiamą medžiagą tam, kad atsakomybės klausimas būtų išspręstas Baudžiamojo proceso kodekso 5 straipsnio nustatyta tvarka, nepažeidžiant jų imuniteto nuo baudžiamosios jurisdikcijos.

Konsuliniai imunitetai

1963 m. Vienos konvencijos dėl konsulinių santykių preambulėje⁵⁶ (VKKS) pasakyta, kad konsulinės privilegijos ir imunitetai „(...) suteikiami ne atskirų asmenų poreikiams tenkinti, bet siekiant užtikrinti, kad konsulinės įstaigos veiksmingai vykdytų savo funkcijas jų atstovaujama valstybių vardu“. Doktrinoje išskiriami tokie konsulinių privilegijų ir imunitetų suteikimą pagrindžiantys veiksniai:⁵⁷

1. Konsulai yra pareigūnai, atstovaujantys siunčiančiąją valstybę savo konsulinėje apygardoje, pripažinti tokiais priimančiosios valstybės, todėl jie naudojami skirtingu statusu nei kiti toje valstybėje esantys užsieniečiai. Visi jų veiksmai, atliekami vykdam oficialias funkcijas, priskiriami siunčiančiosios valstybės veiksams, kurie remiantis valstybių suverenios lygybės principu, nepatenka į priimančiosios valstybės jurisdikcijos sferą.

---

⁵⁵ PETRAUSKAS, Z.; ŽALIMAS, D.; ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, S. *Diplomatinė teisė* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. p. 119-120.

⁵⁶ 1963 m. Vienos Konvencija dėl konsulinių santykių (Valstybės žinios 1999-10-06, Nr. 83-2456)

⁵⁷ PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 87.

2. Konsulinių santykių užmezgimas implikuoja ir susitarimą suteikti konsulinėms įstaigoms ir konsulams atitinkamą statusą priimančioje valstybėje, kadangi jo nesuteikimas paneigtų pačią konsulinių santykių prasmę.

Konsulai veikia apibrėžtoje srityje ir tik dvišaliu susitarimu nustatytoje priimančiosios valstybės teritorijos dalyje. Jie, nebūdami diplomatiniai agentai, taip pat yra valstybės atstovai, kurių kompetencija yra apribota. Konsulai, kitaip nei diplomatiniai agentai, vykdydami savo funkcijas, atstovauja siunčiančiajai valstybei santykiuose su vietas, t. y. su savo konsulinės apygardos valdžios institucijomis, o ne su centrinėmis priimančiosios valstybės institucijomis. Konsulai nepriskiriami diplomatiniam personalui ir be specialaus susitarimo negali dalyvauti palaikant politinio pobūdžio santykius.⁵⁸ Klasikinėje tarptautinėje teisėje buvo laikomasi nuostatos, kad konsulinės įstaigos bei jų nariai, visų pirma, dėl to, kad jų funkcijos nėra susijusios su politinio pobūdžio tarpvalstybinių santykių palaikymu, naudojasi siauresnės apimties imunitetais nei diplomatinės atstovybės ir jų nariai. Tokio požiūrio ir dabar laikosi dauguma valstybių. Diplomatinė privilegijų ir imunitetų suteikimo pagrindu pripažįstamas tiek atstovaujamas diplomatinė atstovybių ir diplomatinė atstovų veiklos pobūdis, tiek funkcinis būtinumas, t.y. jų reikalingumas diplomatinė funkcijų vykdymui. Tuo tarpu konsulinių privilegijų ir imunitetų suteikimo pagrindu laikomas funkcinis būtinumas.

Konsulinių pareigūnų ir konsulinių darbuotojų šeimos nariai pagal VKKS naudojami daugeliu imunitetų ir privilegijų kaip ir konsulinės įstaigos nariai, tačiau jų atžvilgiu netaikomos 41 straipsnio nuostatos dėl konsulinių pareigūnų asmens neliečiamybės. Dvišalėse konsulinėse konvencijose konsulinių pareigūnų šeimos nariams gali būti suteikta asmens neliečiamybė (Lietuvos – Rusijos, Lietuvos – Lenkijos konvencijos) arba toks pat statusas, koks yra numatytas VKKS (Lietuvos – Turkijos konvencija).

VKKS 53 straipsnyje yra nustatyti konsulinės įstaigos narių imunitetų suteikimo ir pasibaigimo momentai:

- kiekvienas konsulinės įstaigos narys naudojami konvencijoje nustatytais imunitetais nuo to momento, kai atvyksta į priimančiosios valstybės teritoriją, vykdamas pradėti eiti savo pareigas, arba, jeigu jis jau yra toje teritorijoje, nuo momento, kai jis pradeda eiti pareigas konsulinėje įstaigoje;

- kartu gyvenantiems konsulinės įstaigos nario šeimos nariams ir jo privatiems namų darbininkams imunitetai teikiami nuo tos dienos, kai pradeda jais naudotis pagal šio straipsnio 1 dalį, arba nuo jų atvykimo į priimančiosios valstybės teritoriją dienos, arba nuo tos dienos, kai jie tapo tokios šeimos nariais ar privačiais namų darbininkais;

---

⁵⁸ *Ibidem* P. 17.

- pasibaigus konsulinės įstaigos nario funkcijoms, jo, kartu gyvenančio šeimos nario ar jo privataus namų darbininko imunitetai nebetaikomi nuo to momento, kai šis asmuo iš priimančiosios valstybės, arba kai pasibaigia tam reikalingas laiko tarpas, priklausomai nuo to, kas įvyksta anksčiau, bet iki to laiko toliau teikiami net ir kilus ginkluotam konfliktui;

- jeigu šeimos narys nebegyvena kartu su konsulinės įstaigos nariu, jam imunitetai nebeteikiami, o privačiam namų darbininkui – kai jis nebedirba konsulinės įstaigos nariui, su sąlyga, kad jei tokie asmenys ketina palikti priimančiąją valstybę per pagrįstą laiką, jų privilegijos ir imunitetai toliau teikiami iki jų išvykimo laiko;

- konsulinio pareigūno ir konsulinio darbuotojo imunitetas nuo jurisdikcijos už veiksmus, atliktus vykdant oficialias funkcijas, išlieka neribotą laiką;

- mirus konsulinės įstaigos nariui, kartu gyvenantys jo šeimos nariai naudojami jiems suteiktais imunitetais tol, kol nepalieka priimančiosios valstybės arba kol nesibaigia tam reikalingas laiko tarpas, priklausomai nuo to, kas įvyko anksčiau.

VKKS 54 straipsnis reglamentuoja imunitetų suteikimą trečiosiose valstybėse. Jei konsulinis pareigūnas kerta trečiosios valstybės teritoriją, turėdamas, jei reikia, šios valstybės vizą, arba yra joje pakeliui į konsulinę įstaigą, į kurią yra paskirtas, arba grįžta tęsti savo funkcijų bei grįžta į atstovaujamąją valstybę, ši trečioji valstybė suteikia visus imunitetus, numatytus kituose šios Konvencijos straipsniuose ir reikalingus jo tranzitui ar grįžimui užtikrinti. Ta pati nuostata galioja bet kuriam kartu gyvenančiam ir privilegijomis bei imunitetais besinaudojančiam jo šeimos nariui, kuris lydi diplomata, atskirai keliauja pas jį ar grįžta į atstovaujamąją valstybę. Ši nuostata atspindi funkcinį konsulinių imunitetų pobūdį ir trečiosioms valstybėms nustato pareigą be reikiamo pagrindo netrukdyti šiems pareigūnams atlikti savo funkcijas. Konsulinės teisės doktrinoje⁵⁹ yra teigiama, kad konsuliniai pareigūnai, kitaip nei diplomatiniai agentai, trečiosiose valstybėse neįgyja asmens neliečiamybės. Be to trečiojoje valstybėje nevykdo konsulinių funkcijų, todėl ši valstybė tais atvejais, kai šie pareigūnai pažeidžia jos teisės normas, „nesusiduria su tokios veikos „oficialaus“ pobūdžio nustatymo problema“.⁶⁰ Šiuo atveju svarbiausias kriterijus, kuriuo remiantis konsulinis pareigūnas įgyja teisę į imunitetą – būtinumas kirsti trečiosios valstybės teritoriją minėtame straipsnyje numatytais tikslais, todėl jam kertant trečiosios valstybės sieną bet kokiais kitais neoficialiais pagrindais, imunitetai jo atžvilgiu nebus taikomi.

Atsisakymas nuo imunitetų, kaip subjektyvinė valstybės teisė, priklauso tik jai, todėl patys konsulinės įstaigos nariai negali to padaryti. Kokia valstybės institucija ir kokia forma išreiškia valstybės atsisakymą nuo imunitetų nusprendžia jos nacionalinė teisė.

⁵⁹ PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 169.

⁶⁰ *Ibidem* P. 170.

Kiti tarptautinio pobūdžio imunitetai

Tai – tarptautinių sutarčių, įstatymų, konvencijų ar paprotinės teisės pagrindu suteikiami imunitetai. Šiuos imunitetus nuo baudžiamosios jurisdikcijos turintys asmenys negali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn už veiksmus, atliktus patikėtų funkcijų vykdymo metu. Tarptautinių sutarčių pagrindu, kurios įgalina tarptautines organizacijas funkcionuoti, tam tikriems šių organizacijų pareigūnams yra suteikiama apsauga, analogiška konsuliniam pareigūnams suteikiamai apsaugai.

Tarptautinių organizacijų ir jų pareigūnų imunitetų ir privilegijų klausimas yra pakankamai sudėtingas. Todėl toliau bus nagrinėjami tik tarptautinių organizacijų pareigūnų imunitetai ir kai kurių kitų fizinių asmenų, susijusių su tarptautinėmis organizacijomis, imunitetai.

Šios rūšies imunitetai, lyginant su kitais, atsirado pakankamai vėlai ir labiausiai išsivystė tik XX a. antrojoje pusėje.⁶¹ Tarptautinių organizacijų imunitetai kyla iš sutartinės teisės (nors ir trūksta vieningos konvencijos, apimančios visas tarptautines organizacijas), įstatymų, taip pat nedidele apimtimi yra formuojami paprotinės tarptautinės teisės. Jau XX a. pradžioje buvo siekiama *per analogiam* tarptautinių organizacijų pareigūnams suteikti privilegijas, tradiciškai pripažįstamas diplomatiniam pareigūnams. Tačiau šie imunitetai evoliucionavo į ribojamus tam tikrų tikslų, kuriems siekti jie ir buvo skirti.⁶² Skirtingi tarptautinių organizacijų pobūdžiai nulėmė tai, kad praktikoje taip pat pasireiškia didelė tokių imunitetų įvairovė, net tarp panašių sričių tarptautinių organizacijų. Esminiai momentai tarptautinių organizacijų pareigūnų imunitetų evoliucijoje buvo Konvencijos dėl Jungtinių Tautų privilegijų ir imunitetų⁶³, patvirtintos Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 1946 metų vasario 13 dieną, priėmimas ir kitos – Konvencijos dėl specializuotųjų agentūrų privilegijų ir imunitetų⁶⁴, priėmimas.

J. Sutor⁶⁵ išskyrė tam tikrus kriterijus, kurie turi reikšmės tam, kokia apimtimi imunitetas gali būti taikomas tarptautinės organizacijos atžvilgiu, t. y. teisnumas, tarptautinės atsakomybės apimtis, autonomijos laipsnis valstybių atžvilgiu, valios išreiškimo ir teisinių veiksmų atlikimo visos organizacijos vardu galimybės laipsnis ir nuolatinį organų buvimas

---

⁶¹ MORAWIECKI, W. *Organizacje międzynarodowe* Warszawa 1965, p. 20; KOKOT, K. *Organizacje międzynarodowe* Warszawa 1971, p. 17.

⁶² MAKOWSKI, J. *Funkcjonariusze międzynarodowi i ich immunitety*. *Rocznik Prawa Międzynarodowego* 1949, p. 196.

⁶³ Konvencija dėl Jungtinių Tautų privilegijų ir imunitetų, patvirtinta Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 1946 m. vasario 13 d. (Valstybės žinios, 1999-10-06, Nr. 83-2457)

⁶⁴ Konvencija dėl specializuotųjų agentūrų privilegijų ir imunitetų, patvirtinta Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 1947 m. lapkričio 21 d. (Valstybės žinios, 1999-10-06, Nr. 83-2458)

⁶⁵ SUTOR, J. *Przywileje i immunitety międzynarodowe* Warszawa, 1973, p. 170.

organizacijoje. Remiantis šiais kriterijais, tarptautines organizacijas galima suskirstyti į tris grupes. Pirmai grupei priskiriamos plačiausius imunitetus ir privilegijas turinčios tarptautinės organizacijos. Šių organizacijų pagrindas yra tarptautinės konvencijos, susijusios su JTO ir jos specializuotų organų privilegijomis ir imunitetais. Be to, akredituotų valstybių nuolatinėms misijoms veikiančioms greta šio tipo organizacijų, organizacijos organų atstovams, valstybių nuolatiniams stebėtojams ir visų minėtų asmenų šeimos nariams yra suteikiami pilni diplomatiniai imunitetai ir privilegijos, analogiški tiems, kurie yra suteikiami specialiosioms misijoms konvencijų dėl specialiųjų misijų pagrindu⁶⁶.

Antra grupė yra plačiausia. Į ją patenka visos likusios viešos siauresnio, specializuoto veikimo tarptautinės organizacijos. Šioje grupėje yra didžiausia imunitetų ir privilegijų įvairovė.

Trečioje grupėje yra daugiausia nevyriausybinės organizacijos. Šių organizacijų imunitetų ir privilegijų apimtis priklauso nuo to, kaip nusprendė valstybė ar pripažino organizacijos buveinę ir pan. Šitos kategorijos organizacijų pareigūnai neturi jurisdikcinių imunitetų.

Tarptautinių organizacijų pareigūnai, skirtingai nuo diplomatinėlių pareigūnų, turimu imunitetu vienodai naudojasi kiekvienos valstybės narės teritorijoje.⁶⁷ Tarptautinės teisės doktrinoje nurodomos šios kategorijos asmenų, turinčių imunitetus:

- 1) valstybių narių atstovai pagrindiniuose ir pagalbiniuose tarptautinių organizacijų organuose, atstovai, siunčiami į tarptautinių organizacijų konferencijas, jų pavaduotojai, patarėjai, ekspertai ir sekretoriai;
- 2) svarbiausi tarptautinių organizacijų pareigūnai, jų sutuoktiniai ir mažamečiai vaikai;
- 3) kiti tarptautinių organizacijų pareigūnai ir kartu su jais gyvenantys namų bendruomenėje šeimos nariai;
- 4) organizacijų ekspertai, išsiųsti už valstybės, kurioje yra organizacijos buveinė, ribų;
- 5) administracinis-techninis personalas.

Tarptautinių organizacijų, priskiriamų pirmai grupei, pareigūnai dažniausiai turi tokį patį imunitetą, kokį turi konsulai. Pilną konsulinį imunitetą, apimančią asmens neliečiamybę, turi tik aukščiausi pareigūnai ir valstybių, tarptautinių organizacijų narių, atstovai. Delegatams šie

---

⁶⁶ 1969 m. Vienos Konvencija dėl specialiųjų misijų (Valstybės žinios, 2004-07-13, Nr. 108-4036)

⁶⁷ MAKOWSKI, J. *Funkcjonariusze międzynarodowi i ich imunitety*. *Rocznik Prawa Międzynarodowego* 1949, p. 198.

imunitetai galioja tik vykdant patikėtas funkcijas ir dėl savo funkcinio pobūdžio negali būti taikomi šių delegatų šeimos nariams.

Antros grupės tarptautinių organizacijų pareigūnai retai kada turi tarptautinio pobūdžio imunitetus. Dažniausiai jie turi kitus imunitetus kaip valstybių vadovai.

Kita problema – tarptautinių organizacijų pareigūnų pilietybės įtakos imunitetams klausimas. Nepaisant visų tarptautinės teisės moksle kylančių kontraversijų, susijusių su šiuo klausimu, verta pripažinti, kad funkcinis pareigūnų imuniteto pobūdis lemia, jog nėra pagrindo iš pareigūnų esančių savo pilietybės valstybėje atimti imunitetinę apsaugą⁶⁸. Taigi, atlikdami savo funkcijas tokie pareigūnai nėra pavaldūs jokiai valstybei, net ir tai, kurios piliečiais jie yra. Imunitetą minėti pareigūnai turi tik tuo metu, kai atlieka pavestas tarptautinės organizacijos funkcijas.

2) Nacionaliniai imunitetai

Nacionaliniai imunitetai yra konstitucinio valdžių padalijimo principo užtikrinimo išraiška ir padeda siekti teisinės demokratinės valstybės tikslų. Kai kurie imunitetai yra skirti ir tam, kad būtų sustiprintas svarbiausias valstybines funkcijas atliekančių pareigūnų autoritetas.

Seimo nario imunitetas

Seimo nario imunitetas yra nustatytas Konstitucijos 62 straipsnyje. Seimo nario asmens neliečiamybės konstitucinio instituto paskirtis – užtikrinti, kad Seimo narys nekliudomai, be jokio išorinio spaudimo ar poveikio galėtų naudoti pagal paskirtį savo mandatą. Neliečiamybės režimas reiškia Seimo nario imunitetą baudžiamajai jurisdikcijai: jis bendrais pagrindais negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, kitaip suvaržyta jo laisvė. Draudimas be Seimo sutikimo patraukti Seimo narį baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę yra speciali garantija, skirta užtikrinti galimybę Seimo nariui laisvai ir netrukdomai kartu su kitais Seimo nariais vykdyti konstitucines Seimo funkcijas bei visus Seimo nario, kaip Tautos atstovo, įgaliojimus. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas viename iš savo nutarimų⁶⁹ yra išaiškinęs imuniteto konstitucinę nuostatą: „Imunitetas - tai asmens neliečiamybės papildomos garantijos, reikalingos ir būtinos to asmens pareigoms tinkamai

⁶⁸ JANUSZ-POHL, B. *Immunitety w polskim postępowaniu karnym* Warszawa, 2009, p. 90.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Valstybės žinios, 2000-05-12, Nr. 39-1105)

atlikti.“ Turėdamas šią garantiją Seimo narys gali jaustis saugus, gali nebijoti, kad su juo bus susidorota dėl politinių motyvų ar už jo, kaip Seimo nario, veiklą. Jeigu Seimo narys neturėtų imuniteto, galėtų susidaryti tokia situacija, kad Seimo narys būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, kitaip persekiojamas, būtų suvaržoma jo laisvė nesant tam pakankamo teisinio pagrindo, o vien dėl jo, kaip Seimo nario, veiklos. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad „pagal Konstitucijos 55 straipsnį Seimo nariai yra Tautos atstovai. Tautos atstovo statusas taip pat skiriasi nuo visų kitų piliečių, kartu ir nuo Respublikos Prezidento statuso.“⁷⁰ Jeigu Seimo narį būtų galima patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę be Seimo sutikimo, Seimo narys negalėtų laisvai ir netrukdomai vykdyti visų Seimo nario, kaip Tautos atstovo, įgaliojimų. Jeigu Seimo narys neturėtų imuniteto, jis atitinkamų teisėsaugos pareigūnų neteisėtais sprendimais dėl įvairiausių motyvų galėtų būti net visiškai eliminuojamas iš Seimo veiklos.⁷¹

Kaip yra rašoma Konstitucijos komentare⁷², momentas, nuo kurio įgyjamas Seimo nario imunitetas, nesutampa su Seimo nario įgaliojimų atsiradimo pradžia ir visų Tautos atstovų teisių įgijimu. Pagal Seimo rinkimų įstatymą⁷³ tokį pat imunitetą kaip ir Seimo narys turi ir kandidatas į Seimo narius. Rinkimų į Seimą agitacijos kampanijos metu, taip pat jeigu kandidatas išrinktas Seimo nariu, iki naujai išrinkto Seimo pirmojo posėdžio jo asmuo neliečiamas. Jeigu Seimo nario įgaliojimai Konstitucijos ir Seimo rinkimų įstatymo pagrindais ir tvarka nutrūksta, jam asmens neliečiamybės režimas netaikomas.

Seimo narys, kaip įtvirtinta Konstitucijos 62 straipsnio antroje dalyje, „be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė“. Seimo statutas numato šios taisyklės išimtį tais atvejais, kai Seimo narys užtinkamas darantis nusikaltimą (*in flagranti*).⁷⁴ Šiais atvejais generalinis prokuroras apie tai nedelsdamas praneša Seimui (Seimo statuto 22 str. 3 d.). Seimo nario asmens neliečiamybės režimas Konstitucijoje nėra griežtai apibrėžtas ir palieka daug laisvės interpretuoti. Teiginio

---

⁷⁰ *Cit. op.* 70.

⁷¹ SINKEVIČIUS, V. Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos ISSN 2029–2244 (online) *Socialinių mokslų studijos Social Sciences Studies* 2009, 1(1), p. 7–35.

⁷² *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / II dalis*. Teisės institutas, 2002, p. 41.

⁷³ Valstybės žinios, 1992, Nr. 22-635.

⁷⁴ Valstybės žinios, 1994, Nr. 15-249.

„kitaip negali būti suvaržoma jo laisvė“ analizė baudžiamosios teisės doktrinos kontekste duoda pagrindą išvadai, kad Seimo nariui be Seimo sutikimo negali būti taikomi baudžiamųjų įstatymų numatyti asmens laisvės apribojimai ir suvaržymai. Jeigu Seimas duoda sutikimą iškelti baudžiamąją bylą Seimo nariui, tai visi procesiniai veiksmai (Seimo nario patraukimas kaltinamuoju, jo apklausa, akistata, procesiniai veiksmai nusikalstamos veikos pėdsakams nustatyti ir užfiksuoti – poėmis, krata, apžiūra, kardomosios priemonės – rašytinis pasižadėjimas neišvykti, užstatas, namų areštas, procesinės priemonės civiliniam ieškiniui ar galimam turto konfiskavimui užtikrinti – laikinas nuosavybės teisių apribojimas, turto areštas ir kt.) šioje byloje atliekami be Seimo atskiro sutikimo. Išimtis yra tik viena kardomųjų priemonių rūšis – kardomasis kalinimas (suėmimas), kuris gali būti skiriamas tik Seimo sutikimu.⁷⁵

Jeigu generalinis prokuroras nustato, kad Seimo narys yra įtariamas padaręs nusikalstamą veiką, jis apie tai nedelsdamas praneša Seimui ir pateikia atitinkamą medžiagą, Seimo posėdyje išklausomas generalinio prokuroro pranešimas apie Seimo nario padarytą nusikalstamą veiką ir padaroma pertrauka. Po šios pertraukos Seimas priima vieną iš dviejų sprendimų:

1) sudaryti tyrimo komisiją dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę;

2) pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus – toks sprendimas svarstomas ir priimamas tik tuo atveju, jeigu yra Seimo statuto 230 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų siūlymas, t. y. teikimas pradėti apkaltos procesą. Jis turi būti išdėstytas raštu ir pasirašytas visų ne mažiau kaip 1/4 Seimo narių grupę sudarančių asmenų. Teikime pradėti apkaltos procesą nurodomas konkretus asmuo, siūlymai pradėti apkaltos procesą bent vienu iš Seimo statuto 228 straipsnio 2 dalyje nustatytų pagrindų (asmuo šiurkščiai pažeidė Konstituciją; asmuo sulaužė priesaiką; asmuo įtariamas padaręs nusikaltimą), šiuos siūlymus pagrindžiantys argumentai, įrodymai ir jų šaltiniai.

Jeigu Seimas nusprendžia sudaryti tyrimo komisiją dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę, komisija sudaroma Seimo statuto 71 straipsnyje nustatyta tvarka. Komisija, nagrinėdama klausimą dėl Seimo nario neliečiamybės atėmimo, privalo į komisijos posėdį pakviesti ir išklaudyti Seimo narį, kurio klausimas sprendžiamas, arba kitą jo įgaliotą Seimo narį, taip pat prokuratūros atstovą. Jeigu kviečiamas Seimo narys arba kitas jo įgaliotas Seimo narys neatvyksta į komisijos posėdį be svarbios priežasties arba atsisako pateikti komisijai paaiškinimus, komisija turi teisę priimti

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / II dalis. Teisės institutas, 2002, p. 43.

sprendimą, nedalyvaujant Seimo nariui ar kitam jo įgaliotam Seimo nariui. Svarbiomis priežastimis, dėl kurių Seimo narys ar kitas jo įgaliotas Seimo narys neatvyksta į komisijos posėdį, yra laikomos priežastys, nurodytos Baudžiamojo proceso kodekso normose, reglamentuojančiose asmenų, kurie turi dalyvauti procese, atvykimo privalomumą.⁷⁶ Svarbu akcentuoti, kad Seimo statutas nukreipia į Baudžiamojo proceso kodekse nustatytų normų taikymą.

Konstitucijos nuostata, draudžianti Seimo narį persekioti už balsavimus ar kalbas Seime, negali būti suabsoliutinta⁷⁷. Seimo narys turi teisę kalbėti ir balsuoti kaip jis laiko reikalinga, tačiau su viena sąlyga: jis Seimo nario mandatą naudoja pagal paskirtį, vadovaudamasis Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine (Konstitucijos 59 str. 4 d.). Seimo narys, išreiškęs savo principinę poziciją svarstomu klausimu Seimo posėdyje, negali būti persekiojamas už balsavimus ir kalbas. Konstitucijoje Seimo nario imunitetas nustatytas ne tam, kad sudarytų prielaidas nusikaltimą padariusiam Seimo nariui išvengti baudžiamosios atsakomybės, o tam, kad Seimo narys nebūtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn nesant tam teisinio pagrindo, nebūtų persekiojamas dėl politinių ir kitų panašių motyvų, dėl jo kaip Seimo nario veiklos, kad jam nebūtų daromas toks poveikis, kurį draudžia Konstitucija.⁷⁸ Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarime konstatuota, kad Seimo nario – Tautos atstovo konstitucinis teisinis statusas iš esmės skiriasi nuo kitų piliečių ir kitų valstybės pareigūnų konstitucinio teisinio statuso, kad Seimo nario imunitetui apima Seimo nario asmens neliečiamumą, draudimą Seimo narį be Seimo sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, kitaip suvaržyti jo laisvę.⁷⁹ Seimo narys netenka imuniteto, kai baigiasi jo kadencija: jis be Seimo sutikimo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn net ir už nusikalstamą veiką, kurią jis padarė eidamas Seimo nario pareigas.

---

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Seimo statutas (Valstybės žinios, 1994, Nr. 15-249)

⁷⁷ *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras* / II dalis. Teisės institutas, 2002, p. 45.

⁷⁸ SINKEVIČIUS, V. Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos ISSN 2029–2244 (online) *Socialinių mokslų studijos Social Sciences Studies* 2009, 1(1), p. 7–35.

⁷⁸ *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras* / II dalis. Teisės institutas, 2002, p.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai (Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3894)

Parlamento narių imunitetas yra grindžiamas būtinybe apsaugoti viso parlamento nepriklausomybę. Tokiu būdu garantuojamas valdžios padalijimas – tiksliau, sulyginamos vykdomoji ir teisminė valdžios.⁸⁰

Nagrinėjant atvejus, kai buvo sudaroma Seimo laikinoji tyrimo komisija (toliau komisija) dėl sutikimo Seimo narį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę⁸¹ ir kaip nusprendavo Seimas, galima pastebėti, kad Seimas, priimdamas sprendimus dažniausiai sutikdavo su komisijos siūlymais, t. y. iš 12 analizuotų atvejų nuo 2005 m. iki 2010 m. tik 2 kartus Seimas priėmė priešingą sprendimą negu buvo siūloma (komisija abiem atvejais siūlė Seimui neduoti sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti Seimo narių laisvę, o Seimas davė tokius sutikimus)⁸².

Taip pat galima pastebėti, kad Seimas net trečdaliu visų nagrinėjamų atvejų nedavė sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti Seimo narių (tame tarpe ir vieno teisėjo) laisvę. Kyla problema, kad Seimas šiais atvejais peržengdamas savo kompetencijos ribas ima spręsti klausimus, kurie priklauso tik teismo ir teisėsaugos institucijų kompetencijai. Pvz. Dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį J. Ramoną ir kitaip suvaržyti jo laisvę⁸³, komisija tarsi kvalifikuoja Seimo nario elgesį: „Komisija atkreipia dėmesį į tai, kad baudžiamojoje byloje, kurioje Seimo nario Jono Ramono atžvilgiu padaryta pertrauka, nuteistiems už veiką, apibrėžtą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 283 str. 1 d., asmenims – B. M., A. K., V. M., K. M., A. P. paskirta bausmė - 60 parų baudžiamojo arešto, paskirtosios bausmės vykdymą atidedant vienerių metų laikotarpiui, o kiti asmenys – J. V. ir I. G. išteisinti, todėl mano, kad nėra pagrindo spręsti, jog Jono Ramono veiksmai galėjo padaryti didelės žalos visuomenės ir valstybės interesams.

Komisija taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad 2003 m. gegužės 21 d. vykusių žemdirbių protesto akcijų metu Seimo narys Jonas Ramonas, jo teigimu, gulėjo ligoninėje, todėl tai sudaro prielaidą paneigti, kad Seimo narys Jonas Ramonas gali būti laikomas atsakingu dėl Generalinės prokuratūros pranešime nurodytų veiksmų. Žemės ūkio rūmų žemdirbių išplėstinio

---

⁸⁰ JANUSZ-POHL, B. *Immunitety w polskim postępowaniu karnym* Warszawa, 2009, p. 66.

⁸¹ Šiame darbe buvo nagrinėjamos Seimo laikinosios tyrimo komisijos pažymos ir Seimo rezoliucijos nuo 2005 m. iki 2010 m., pateiktos www.lrs.lt interneto svetainėje. (Žr. http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5829&p_d=75837&p_k=1; http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6696&p_d=87193&p_k=1; http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=100579&p_k=1 ir kt.)

⁸² 2008 m. gruodžio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija dėl Seimo nario Vytauto Gapšio asmens neliečiamybės; 2008 m. gruodžio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija dėl Seimo nario Roko Žilinsko asmens neliečiamybės.

⁸³ 2005 m. balandžio 28 d. Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį Joną Ramoną ir kitaip suvaržyti jo laisvę pažyma.

susirinkimo, vykusio 2003 m. gegužės 16 d., protokole taip pat nėra užfiksuota, kad Jonas Ramonas agitavo organizuoti kelių blokadą arba kitaip trikdyti viešąją tvarką.

Komisija, manydama, kad turimi duomenys neleidžia pagrįstai teigti, kad Seimo narys Jonas Ramonas gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn (...) siūlo Seimui: neduoti sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį Joną Ramoną ir kitaip suvaržyti jo laisvę.⁸⁴

Šiuo atveju Seimas sutiko su komisijos siūlymu ir nedavė leidimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo nario ir kitaip suvaržyti jo laisvę. Ar gi šiuo atveju nėra akivaizdžiai piktnaudžiaujama imuniteto institutu? Taip pat verta pažymėti, kad buvo pateikta ir atskiroji komisijos narės Danutės Bekintienės nuomonė: „teisingumą vykdo tik Teismas, bet ne Seimas. Jeigu Seimas užkirs kelią tolesniam ikiteisminiam tyrimui, ši byla gali niekada nepasiekti Teismo ir mes niekada negalėsime būti tikri, kad teisingumas triumfavo. (...) Apgailestauju, kad mūsų kolegų balsavimu, atmetant generalinio prokuroro prašymą, išreiškiamas nepasitikėjimas Lietuvos Respublikos teisine sistema. Taip iškraipoma vertybinė sistema ir rodomas gėdingas pavyzdys mūsų visuomenei, taip dar kartą griaunamas Seimo autoritetas ir demoralizuojama visa valstybė⁸⁵“. Tačiau Seimas neatsižvelgė į šią nuomonę.

Kalbant apie BPK 3 staipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatą irgi galima išvelgti tam tikrą problemą: praktikoje, prokuroras tam, kad galėtų kreiptis į Seimą dėl leidimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę, turi surinkti tam tikrus duomenis, kurie pagrįstų tą prašymą ir būtų racionalūs. Seimas, komisija, svarstantys šį klausimą negali priimti tinkamo sprendimo, kai prokuroro prašymas skamba nepagrįstai, neįtikinamai. Tokiu atveju yra renkami reikalingi duomenys apie konkretų Seimo narį, bet formaliai tai ne baudžiamasis procesas (nes pagal BPK 3 staipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatą baudžiamasis procesas negali būti pradėtas, o pradėtas turi būti nutrauktas, kai nėra kompetentingos institucijos leidimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenį). Kaip tokiu atveju suprasti ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklą, informacijos rinkimą? Ar šiuo atveju nėra pažeidžiamas įstatymas? Patenkama tarsi į uždara ratą. Taip pat tam tikri BPK pakeitimai, t. y. 168 straipsnio 1 d. nuostata, kad „gauto skundo, pareiškimo ar pranešimo duomenų patikslinimui“ gali būti atlikti tam tikri veiksmai, kurie yra iš esmės baudžiamojo proceso

---

⁸⁴ 2005 m. balandžio 28 d. Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį Joną Ramoną ir kitaip suvaržyti jo laisvę pažyma.

⁸⁵ Laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Joną Ramoną ir kitaip suvaržyti jo laisvę narės Danutės Bekintienės atskiroji nuomonė. [žiūrėta 2011 m. kovas 16 d.], Prieiga per internetą:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter/lrs_search.search?p_q=d%E1B1+sutikimo+Ramonas&p_st=1&p_kalb_id=1&p_rs=2T&p_sl=1>.

veiksmai ir reglamentuojami BPK, įveda tam tikrą painiavą ir skatina prieštaringai vertinti šį BPK pakeitimą.

Kaip tam tikras šitos problemos pavyzdys galėtų būti paminėtas 2008 m. gruodžio 3 d. generalinio prokuroro kreipimasis į Seimą dėl R. Žilinsko imuniteto. Generalinis prokuroras kreipėsi į Seimą turėdamas pakankamai daug informacijos apie šį Seimo narį ir net buvo nurodyta, kad „Vilniaus miesto pirmajame apylinkės teisme nagrinėjama baudžiamoji byla, kurioje Rokas Žilinskas kaltinamas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 284 straipsnio 1 dalį, 286 straipsnį bei 290 straipsnį⁸⁶“. Iš to galima suprasti, kad baudžiamasis procesas kartais vyksta neteisėtai, pažeidžiant nustatytą tvarką. Kitą vertus, kyla klausimas, kaip elgtis su Seimo nariais, kurie piktnaudžiauja imunitetu, o Seimas neleidžia juos patraukti baudžiamojon atsakomybėn?

---

⁸⁶ 2008 m. gruodžio 3 d. Laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį Roką Žilinską pažyma.

Prezidento imunitetas

Valstybės vadovo neliečiamumas – tai amžius skaičiuojanti tradicija. Respublikos Prezidento imuniteto paskirtis – užtikrinti aukščiausiojo šalies pareigūno, kuris įgyvendina konstitucinius valstybės vadovo įgaliojimus ir atstovauja Lietuvos valstybei, padidintas asmens saugumo garantijas. Neliečiamybės režimas reiškia valstybės vadovo pareigas einančio, bet ne Prezidento vardą iki gyvos galvos išlaikančio, Prezidentu buvusio asmens imunitetą baudžiamajai jurisdikcijai.⁸⁷ Jau nuo Romos Imperijos laikų, vadovaujantis valstybinės teisės pradmenimis, monarchai ar kiti šalies vadovai negalėjo būti baudžiami už nusikalstamą veiką (lot. *princeps legibus solutus est*), nes šie asmenys buvo įstatymų leidėjai ir teisminės valdžios vadovai. Juos teisti galėjo sąžinė ir dievai.

Valstybės vadovo vidinis teisinis imunitetas buvo įteisintas ir XVIII – XIX a. pasaulio valstybių konstitucijose (Prancūzijos 1791 m. Konstitucija, 1831 m. Belgijos Federacijos Konstitucija, 1850 m. Prūsijos Konstitucinė chartija, 1886 m. Japonijos Imperijos Konstitucija) bei išliko ir šiais laikais (1974 m. Švedijos Konstitucija, 1949 m. Vokietijos Federacinės Respublikos Konstitucija, 1920 m. Austrijos Respublikos Konstitucija ir kt.).⁸⁸

Skirtingai negu Seimo narys, kuris, gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn Seimui sutikus, (nors jo asmuo taip pat yra neliečiamas) Respublikos Prezidentas, kol eina savo pareigas, yra visiškai neliečiamas, jam taikomas absoliutus asmens neliečiamybės režimas. Neliečiamas yra taip pat ir kandidato į Respublikos Prezidentus asmuo. Jis rinkimų kampanijos metu, taip pat po rinkimų negali būti be Vyriausiosios rinkimų komisijos patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas. Kaip yra nustatyta Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 43 straipsnio 1 dalyje, kandidatas į Respublikos Prezidentus, Vyriausiajai rinkimų komisijai paskelbus kandidatų į Respublikos Prezidentus sąrašą, taip pat iki Respublikos Prezidento priesaikos be Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip varžoma jo laisvė.⁸⁹

Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs Respublikos Prezidento ir Seimo narių imuniteto konstitucinę nuostatą: „Respublikos Prezidento kaip valstybės vadovo ir Seimo narių kaip Tautos atstovų, įgyvendinančių jiems Konstitucijos ir įstatymų pavestas pareigas, imunitetas turi užtikrinti, kad Respublikos Prezidentas ir Seimas galėtų nekliudomai vykdyti Konstitucijoje nustatytas funkcijas, kad būtų užkirstas kelias galimam vykdomosios

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / II dalis. Teisės institutas, 2002., p. 164.

⁸⁸ NEVERA, A. Baudžiamosios jurisdikcijos taikymo Lietuvos Respublikos piliečiams, kurie pagal nacionalinius įstatymus naudojami imunitetu, problemos. *Jurisprudencija*, 1 2006 (79), p. 86.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas (su papildymais ir pakeitimais) (Valstybės žinios, 1993, Nr. 2-29)

valdžios pareigūnų neigiamam poveikiui Respublikos Prezidentui ar Seimo nariams. Dėl šių tikslų Respublikos Prezidento ir Seimo nario asmens neliečiamybės papildomų garantijų nustatymas yra leistinas ir nepaneigia Konstitucijoje (29 straipsnis) įtvirtinto visų asmenų lygiateisiškumo principo.

Pagal Konstitucijos 77 straipsnį Respublikos Prezidentas yra valstybės vadovas, jis atstovauja Lietuvos valstybei ir daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymų. Valstybės vadovo statusą Konstitucijoje nustatytam laikui įgyja tik vienas asmuo, t. y. Respublikos Prezidentas, kurį išrenka Lietuvos Respublikos piliečiai. Respublikos Prezidento, kaip valstybės vadovo, teisinis statusas yra individualus, besiskiriantis nuo visų kitų piliečių teisinio statuso. (...) Respublikos Prezidento, Seimo nario statuso ypatybės lemia ir skirtingas teisės į neliečiamybę garantijas, šių asmenų imuniteto apimtį. (...) Konstitucijos 86 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad Respublikos Prezidentas, kol eina savo pareigas, negali būti suimtas, patrauktas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn. Vadinasi, pareigų vykdymo laikotarpiu Respublikos Prezidento imunitetas yra itin platus - jo teisė į asmens neliečiamybę gali būti ribojama tik po to, kai jis baigia eiti savo pareigas. Kita vertus, imunitetas yra ribotas laiko atžvilgiu: jis pradedamas taikyti, kai Respublikos Prezidentas pradeda eiti savo pareigas, o baigiamas jų netekus. Pabrėžtina, jog Konstitucijoje yra numatyta Respublikos Prezidento konstitucinė atsakomybė: paaiškėjus, kad jis šiurkščiai pažeidė Konstituciją, sulaužė priesaiką ar padarė nusikaltimą, Seimas apkaltos proceso tvarka gali Respublikos Prezidentą pašalinti iš pareigų (Konstitucijos 86 straipsnio 2 dalis), o tada jo teisė į asmens neliečiamybę gali būti ribojama tokiais pat pagrindais ir tokia pat tvarka kaip ir visų kitų asmenų.⁹⁰ Kaip išaiškino Konstitucinis Teismas, Respublikos Prezidento imunitetas yra labai platus ir „jo turinį sudaro tai, kad Respublikos Prezidento atžvilgiu jo pareigų vykdymo metu negali būti vykdomas baudžiamasis persekiojimas, nes jis negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, taip pat negali būti imamasi jokių priemonių (išskyrus apkaltos procesą), kuriomis būtų sudarytos sąlygos baudžiamajam persekiojimui pradėti.”

Daugelio imunitetų funkcionavimo pagrindas yra demokratišką teisinę valstybę įkūnijančių organų prestižo užtikrinimas. Tokio prestižo užtikrinimas yra ypatingai svarbus Respublikos Prezidento atžvilgiu.

---

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai (Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3894)

Kandidatų į Prezidentus ir kandidatų į Seimo narius imunitetai

Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 43 straipsnio 1 dalis nustato, kad kandidatas į Respublikos Prezidentus, Vyriausiajai rinkimų komisijai paskelbus kandidatų į Respublikos Prezidentus sąrašą, taip pat iki Respublikos Prezidento priesaikos be Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip varžoma jo laisvė.⁹¹

Šio straipsnio antroje dalyje yra nustatyta, kad priimta taisyklė netaikoma kandidatui į Respublikos Prezidentus, kuris eina Respublikos Prezidento, Seimo nario ar Vyriausybės nario pareigas. Šių asmenų neliečiamybės klausimas sprendžiamas Konstitucijos ir įstatymų nustatyta tvarka.

Labai panaši nuostata yra įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 49 straipsnyje: Vyriausiajai rinkimų komisijai paskelbus kandidatus ir kandidatų sąrašus, taip pat iki pirmojo naujai išrinkto Seimo posėdžio (po pakartotinių arba naujų rinkimų – iki Seimo nario priesaikos) kandidatas į Seimo narius be Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip varžoma jo laisvė.⁹² Ši nuostata netaikoma kandidatams į Seimo narius, kurie eina Seimo nario, Vyriausybės nario ar teisėjo pareigas. Šių asmenų neliečiamybės klausimas sprendžiamas Konstitucijos ir įstatymų nustatyta tvarka.

Kandidatų į Seimo narius ir kandidatų į Prezidentus imuniteto Konstitucija tiesiogiai nenustato. Šiuos imunitetus nustato įstatymai.

Argumentai, kuriais yra paremti Seimo narių ir Respublikos Prezidento imunitetai, gali būti pritaikyti ir kandidatui į Seimo narius, būtent asmeniui, kuris yra išrinktas Seimo nariu, bet dar neprisiekė. Jeigu kandidatą į Seimo narius būtų galima patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę be įstatyme numatytos nepriklausomos institucijos sutikimo (pagal dabar galiojantį Seimo rinkimų įstatymą – be Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimo), galėtų susidaryti tokia situacija, kad kandidatas į Seimo narius būtų persekiojamas nesant tam pakankamo teisinio pagrindo, o siekiant neleisti jam būti išrinktam Seimo

---

⁹¹ Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas (su papildymais ir pakeitimais) (Valstybės žinios, 1993, Nr. 2-29)

⁹² Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas (su papildymais ir pakeitimais) (Valstybės žinios, 1992, Nr. 22-635)

nariu. Pvz., vien dėl to, kad savo rinkimų kampanijos metu jis žadėjo inicijuoti tyrimą, ar atitinkamos teisėsaugos institucijos veikloje nėra korupcijos.⁹³ Neturėdamas imuniteto, kandidatas į Seimo narius turėtų mažesnes galimybes dalyvauti rinkimų kampanijoje, laisvai skelbti savo programines nuostatas, kritikuoti politinius oponentus, sąžiningai varžytis su kitais kandidatais dėl Seimo nario vietos. Jeigu kandidatas į Seimo narius neturėtų imuniteto, galėtų susidaryti tokia situacija, kad kandidatas į Seimo narius dėl įvairiausių motyvų teisėsaugos institucijų ar jų pareigūnų sprendimais galėtų būti visiškai nepagrįstai eliminuojamas iš kovos dėl Seimo nario mandato. Panašiai galima argumentuoti ir tai, kodėl imunitetui įstatymu gali būti nustatyti asmeniui, išrinktam Seimo nariu, bet dar neprisiekusiam. Jeigu asmuo, išrinktas Seimo nariu, bet dar neprisiekęs, galėtų būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, galėtų būti kitaip suvaržyta jo laisvė be įstatyme numatytos nepriklausomos institucijos sutikimo (pagal dabar galiojantį Seimo rinkimų įstatymą – be Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimo), galėtų susidaryti ir tokia situacija, kad Seimo nariu išrinktam asmeniui nebūtų leista atvykti į pirmąjį naujai išrinkto Seimo posėdį ir jame prisiekti. Nors Konstitucijoje nėra tiesiogiai nurodyta, kad minėti asmenys turi imunitetą, jų imunitetas, nustatytas Seimo rinkimų įstatymu, gali būti grindžiamas Konstitucija. Pabrėžtina, kad imunitetas nurodytiems asmenims reikalingas dėl to, kad tik tauta, t. y. rinkėjai, galėtų spręsti, ką visuotiniuose rinkimuose išrinkti Seimo nariu, kad kandidatas į Seimo narius nebūtų eliminuojamas iš rinkimų proceso teisėsaugos institucijų ar jų pareigūnų sprendimais, kad teisėsaugos institucijos ar jų pareigūnai nesikištų į rinkimų procesą ir nedarytų įtakos Seimo rinkimų rezultatams. Kitaip tariant, imunitetas nurodytiems asmenims reikalingas dėl to, kad rinkimų metu nebūtų iškreipta ar paneigta tautos, t. y. rinkėjų, valia.

---

⁹³ SINKEVIČIUS, V. Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos ISSN 2029–2244 (online) *Socialinių mokslų studijos Social Sciences Studies* 2009, 1(1), p. 7–35.

Verta dėmesio mintis yra pateikta V. Sinkevičiaus straipsnyje apie Seimo narių imunitetą⁹⁴. Jis teigia, kad įstatymais imunitetas gali būti nustatomas tik tokiems subjektams, kurie dalyvauja visuotiniuose rinkimuose, kad būtų išrinkti į tokias Konstitucijoje numatytas pareigas, kurias užimantiems subjektams imunitetą numato pati Konstitucija. Pagal Konstituciją visuotiniuose rinkimuose yra renkami tik Respublikos Prezidentas ir Seimo nariai; Konstitucijoje *expressis verbis* numatyta, kad Respublikos Prezidentas ir Seimo nariai turi imunitetą. Vadinasi, Seimo rinkimų įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas, jog imunitetą turi kandidatas į Seimo narius, taip pat asmuo, išrinktas Seimo nariu, bet dar neprisiekęs, gali būti grindžiamas Konstitucija, kyla iš Konstitucijos. Analogiškai galima grįsti ir Respublikos Prezidento rinkimų įstatyme įtvirtintą kandidato į Respublikos Prezidentus imunitetą, taip pat asmens, išrinkto Respublikos Prezidentu, bet dar neprisiekusio, imunitetą: pagal šio įstatymo 43 straipsnį, „kandidatas į Respublikos Prezidentus rinkimų agitacijos kampanijos metu, taip pat iki Respublikos Prezidento priesaikos be Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip varžoma jo laisvė“. Imunitetas kandidatui į Respublikos Prezidentus, taip pat asmeniui, kuris buvo išrinktas Respublikos Prezidentu, bet dar neprisiekė, reikalingas dėl to, kad tik rinkėjai galėtų spręsti, ką visuotiniuose rinkimuose išrinkti Respublikos Prezidentu, kad kandidatas į Respublikos Prezidentus nebūtų eliminuojamas iš rinkimų proceso teisėsaugos institucijų ar jų pareigūnų sprendimais, kad jie nedarytų įtakos ir nelemtų Respublikos Prezidento rinkimų rezultatų.

Ministro Pirmininko ir ministrų imunitetai

Konstitucija, laiduodama Seimo nariams ir Respublikos Prezidentui imunitetą, adekvačią veiklos garantiją suteikia ir Vyriausybės nariams. Konstitucijos 100 straipsnis nustato, kad Ministras Pirmininkas ir ministrai negali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, negali būti kitaip suvaržyta jų laisvė be išankstinio Seimo sutikimo, o tarp Seimo sesijų – be išankstinio Respublikos Prezidento sutikimo. Skirtingai nuo 62 straipsnio pirmojoje dalyje esančios nuostatos, pagal kurią Seimo nario asmuo yra neliečiamas, Konstitucijos 100 str. nėra numatyta, kad Ministro Pirmininko ir ministrų asmenys yra neliečiami. Konstitucijos komentare⁹⁵ yra išaiškinta, kad šiuo atveju principinę reikšmę turi ne terminija, vartojama skirtinguose Konstitucijos straipsniuose, bet konkrečios politikų saugumo garantijos. Kaip rodo

---

⁹⁴ SINKEVIČIUS, V. Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos ISSN 2029–2244 (online) *Socialinių mokslų studijos Social Sciences Studies* 2009, 1(1), p. 7–35.

⁹⁵ *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / II dalis*. Teisės institutas, 2002., p. 208.

Konstitucijos 62 straipsnio antrosios dalies ir 100 straipsnio normų turinio lyginamoji analizė, Ministrui Pirmininkui ir ministrams yra nustatytos ne tik tokios pat saugumo garantijos, bet ir taikomas toks pat asmens neliečiamybės režimas kaip ir Seimo nariams. Tai reiškia Ministro Pirmininko ir ministrų imunitetą baudžiamajai jurisdikcijai – jie negali būti bendrais pagrindais patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti, kitaip suvaržyta jų laisvė. Ministro Pirmininko ir ministrų baudžiamasis persekiojimas ar kitoks laisvės suvaržymas tarp Seimo sesijų negalimas be išankstinio Respublikos Prezidento sutikimo, o Seimo nario visais atvejais – be Seimo sutikimo. Minėtą procedūrinę nuostatą lemia tai, kad Vyriausybė sudaroma remiantis suderinta Seimo ir Respublikos Prezidento valia, o Seimą renka Tauta. Kaip yra teigiama Konstitucijos komentare, ši aplinkybė nekeičia fakto, kad Seimo nario asmens ir Ministro Pirmininko bei ministrų asmens neliečiamybės konstitucinis režimas esmės ir turinio požiūriu yra tapatus. Kai kurių mokslininkų nuomone, ši detalė leidžia samprotauti, kad Vyriausybės narių imuniteto atėmimo mechanizmas šiek tiek lankstesnis nei Seimo narių: Respublikos Prezidentas, kaip vienasmenė institucija, objektyviai labiau pajėgus priimti sprendimus nei kolektyvinė tautos atstovybė, susiskirsčiusi į frakcijas, komitetus ar kitus struktūrinius darinius.⁹⁶

Vyriausybės įstatymas iš esmės atkartoja Konstitucijos 100 straipsnį. Vyriausybės įstatymo 12 straipsnyje yra nustatyta, kad Ministras Pirmininkas ir ministrai negali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn ar suimti, taip pat negali būti kitaip suvaržyta jų laisvė be išankstinio Seimo sutikimo, o tarp Seimo sesijų - be išankstinio Respublikos Prezidento sutikimo.⁹⁷ Šis įstatymas nepateikia Ministro Pirmininko ir ministrų imuniteto detalesnio išaiškinimo.

Vyriausybės nariais neretai paskiriami Seimo nariai. Tokiu atveju vienas asmuo turi Vyriausybės ir Seimo nario statusą. Toks sutapimas atitinkamai lemia ir imunitetų sudvejinimą: Vyriausybės ir kartu Seimo nario laisvės suvaržymas vertinamas ne tik pagal Konstitucijos 100 straipsnį, bet ir pagal 62 straipsnio antrąją dalį. Tai reiškia, kad Respublikos Prezidento sutikimu negalima tarp Seimo sesijų suvaržyti Vyriausybės nario laisvės, jei jis yra Seimo narys ir Seimas nėra tam davęs sutikimo.⁹⁸

Teisėjo imunitetas

Kalbant apie teisėjų imunitetus, verta pažymėti, kad Konstitucinio Teismo teisėjų ir kitų teismų teisėjų neliečiamumo garantijos Konstitucijoje yra nustatytos atskirai. Konstitucinio

---

⁹⁶ ŠILEIKIS, E. Imunitetas ir administracinio poveikio priemonės. *Teisė*, 2000 Nr. 34, p. 42.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas (su papildymais ir pakeitimais) (Valstybės žinios 1994, Nr. 43-772).

⁹⁸ ŠILEIKIS, E. Imunitetas ir administracinio poveikio priemonės. *Teisė*, 2000 Nr. 34, p. 42.

teismo teisėjų imunitetas yra nustatytas Konstitucijos 104 straipsnyje: „Konstitucinio Teismo teisėjai turi tokią pat asmens neliečiamybės teisę kaip ir Seimo nariai.“⁹⁹ Kitų teismų teisėjų imunitetas yra nustatytas Konstitucijos 114 straipsnyje: „Teisėjas negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, negali būti kitaip suvaržyta jo laisvė be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Respublikos Prezidento sutikimo.“¹⁰⁰

Konstitucinio Teismo įstatymo¹⁰¹ 8 straipsnyje yra sukonkretinta Konstitucijoje nustatyta Konstitucinio Teismo ir kitų teisėjų neliečiamumo garantija. Šis įstatymas nustato, kad Konstitucinio Teismo teisėjo asmuo yra neliečiamas. Konstitucinio Teismo teisėjas be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė, išskyrus atvejus, kai jis užtinkamas darantis nusikaltimą (*in flagranti*). Klausimas dėl sutikimo patraukti Konstitucinio Teismo teisėją baudžiamojon atsakomybėn svarstomas pagal generalinio prokuroro teikimą. Konstitucinio Teismo teisėjas, sulaikytas ar pristatytas į teisėsaugos įstaigas be asmens dokumentų, turi būti nedelsiant paleidžiamas, kai nustatoma jo asmenybė. Įeiti į gyvenamąsias ar tarnybines Konstitucinio Teismo teisėjo patalpas, daryti ten arba jo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje arba kitoje asmeninėje susisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų bei dokumentų apžiūrą ar poėmį leidžiama tik tada, kai nustatyta tvarka Konstitucinio Teismo teisėjui yra iškelta baudžiamoji byla.¹⁰²

Pakankamai aiškiai ir plačiai, lyginant su kitais įstatymais, nustatančiais tam tikrų asmenų neliečiamybę, yra reglamentuojama teisėjų neliečiamybė. Lietuvos Respublikos teismų įstatyme¹⁰³ yra straipsnis „Teisėjo imunitetas“. Skirtingai nuo kitų įstatymų, nustatančių tam tikras neliečiamybės garantijas atskiriems asmenims, šiame įstatyme yra vartojama sąvoka „imunitetas“. Nors įstatymas nepateikia šios sąvokos reikšmės, straipsnio turinys yra pakankamai aiškus ir suprantamas. Teismų įstatymo 47 straipsnyje yra nustatyta, kad:

- Teisėjas gali atsakyti baudžiamąja tvarka, gali būti suimtas arba gali būti kitaip suvaržyta jo laisvė tik Seimo, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimu, išskyrus atvejus, kai teisėjas užtinkamas darantis nusikalstamą veiką (*in flagranti*);
- Draudžiama įeiti į teisėjo gyvenamąsias ar tarnybines patalpas, daryti ten arba teisėjo asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje, arba kitoje asmeninėje

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014)

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas (su papildymais ir pakeitimais) (Valstybės žinios, 1993, Nr. 6-120)

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (su papildymais ir pakeitimais) (Valstybės žinios, 1994, Nr. 46-851)

sisiekimo priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti teisėjo asmens apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus;

- Pradėti operatyvinį tyrimą dėl teisėjo galimai padarytos nusikalstamos veikos gali tik operatyvinės veiklos subjekto vadovas generalinio prokuroro sutikimu, o pradėti ikiteisminį tyrimą – tik generalinis prokuroras. Teisėjo, kuris yra įtariamas arba kaltinamas nusikalstamos veikos padarymu, įgaliojimus gali sustabdyti Seimas, o tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidentas. Teisėjo įgaliojimai sustabdomi iki galutinio sprendimo ikiteisminiame tyrime arba sprendimo baudžiamojoje byloje įsiteisėjimo. Jei ikiteisminio tyrimo metu paaiškėja aplinkybių, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas, arba nesurenkama pakankamai duomenų, pagrindžiančių teisėjo kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo, arba teismo sprendimu baudžiamojoje byloje teisėjas nepripažįstamas kaltu, teisėjo įgaliojimai atnaujinami ir jam sumokamas atlyginimas už įgaliojimų sustabdymo laiką;
- Be asmens dokumentų sulaikytas ar pristatytas į teisėsaugos institucijas teisėjas turi būti nedelsiant paleistas, kai nustatoma jo asmenybė;
- Teisėjas ar teismas neatsako už žalą, atsiradusią proceso šaliai dėl to, kad byloje priimtas neteisėtas ar nepagrįstas sprendimas. Šią žalą įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka atlygina valstybė. Dėl teisėjo nusikalstamos veikos vykdant teisingumą atsiradusią ir asmeniui valstybės atlygintą turtinę ir neturtinę žalą valstybė regreso tvarka išieško iš teisėjo.

Teisėjų imunitetas užtikrina teismų nepriklausomumo principo įgyvendinimą ir yra grindžiamas tam tikra teisėjų sąžiningumo prezumpcija. Teisėjų sąžiningumo prezumpcija remiasi ne tik teisinėmis, bet ir faktinėmis prielaidomis, kad asmuo, paskirtas būti teisėju, yra nepriekaištingos reputacijos, laikosi teisėjo etikos ir elgesio reikalavimų, nepažeidžia duotos priesaikos.

Nepaisant tokio teisėjų imuniteto išaukštinimo ir būtinumo, kaip nepriklausomumo garanto, omenyje reikia turėti tai, kad nemažai demokratinių valstybių nesuteikia teisėjams imuniteto, pvz., Anglija, JAV, Prancūzija, Vokietija. Tai – stiprios demokratiškos santvarkos, kuriose teisėjų nepriklausomumo principas nebuvo pažeidžiamas, o pretenduojantiems užimti teisėjų pareigas keliami ypatingai aukšti kompetentingumo ir profesionalumo reikalavimai.¹⁰⁴

---

¹⁰⁴ JANUSZ-POHL, B. *Immunitety w polskim postępowaniu karnym* Warszawa, 2009, p. 67.

Lietuvos teisės moksle irgi galima sutikti nuomonių apie teisėjų imuniteto nepagrįstumą. Šios nuomonės šalininkai teigia, kad konstitucinės teisėjų nepriklausomumo garantijos gali būti vertinamos kaip per didelės ir nemotyvuotos. Yra teigiama, kad vienintelis teisėjo išskirtinis požymis, palyginus su kitais aukšto rango valstybės pareigūnais, yra tas, kad teisėjai vykdo teisingumą valstybės vardu.¹⁰⁵

Kalbant apie teisėjų imunitetą verta atkreipti dėmesį į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (LAT) 2010 m. lapkričio 9 d. nutartį¹⁰⁶, kurioje buvo nagrinėjamas teisėjos N. V. skundas dėl Teisėjų garbės teismo sprendimo teisėjos J. V. drausmės byloje. Šioje LAT nutartyje buvo nagrinėjamas klausimas susijęs su teisėjo imuniteto ribomis taikant baudžiamojo proceso prievartos priemones.

2010 m. kovo 1 d. teisėja N. V. pateikė skundą Teisėjų etikos ir drausmės komisijai. Šiame skunde teisėja nurodė, kad Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroras R. S. atlikdamas ikiteisminį tyrimą, priėmė nutarimą pareikalauti telekomunikacijų operatorių (duomenys neskelbtini) pateikti duomenis apie įvykusius telekomunikacinius įvykius, išeinančių ir įeinančių skambučių išklotines su N. V. naudojamo mobiliojo ryšio telefono numeriais. Šį nutarimą 2009 m. spalio 8 d. rezoliucija patvirtino ikiteisminio tyrimo teisėja J. V.. Skunde N. V. nurodė, kad tokie J. V. veiksmai pažeidžia teisėjos N. V. imunitetą, nes ji niekada nedavusi sutikimo išreikalauti duomenis apie įvykusius telekomunikacinius įvykius, išeinančių ir įeinančių skambučių išklotines, ir neatitinka Teismų įstatymo 47 straipsnio reikalavimų.

Teisėjų etikos ir drausmės komisijos 2010 m. gegužės 12 d. sprendimu teisėjai J. V. buvo iškelta drausmės byla ir ji perduota nagrinėti Teisėjų garbės teismui. Teisėjų garbės teismo 2010 m. birželio 28 d. sprendimu nutarta nutraukti teisėjos J. V. drausmės bylą. Teisėjų garbės teismas nurodė, kad teisėjų imunitetas nėra absoliutus, teisėjams garantuojamas funkcinis imunitetas – siejamas su jų nepriklausomumo užtikrinimu einant pareigas.

Teisėja N. V. skundu prašė panaikinti Teisėjų garbės teismo 2010 m. birželio 28 d. sprendimą ir paskirti teisėjai J. V. drausminę nuobaudą. Savo skundą N. V. grindė tuo, kad „teismų įstatyme nenurodytas baigtinis negavus įgalioto subjekto sutikimo draudžiamų taikyti proceso prievartos priemonių sąrašas“ ir „teisėjui, t. y. asmeniui, turinčiam teisinę neliečiamybę, negali būti taikomos jokios procesinės prievartos priemonės, jeigu jam nėra pradėtas operatyvinis ar ikiteisminis tyrimas“¹⁰⁷.

¹⁰⁵ NEVERA, A. Baudžiamosios jurisdikcijos taikymo Lietuvos Respublikos piliečiams, kurie pagal nacionalinius įstatymus naudojami imunitetu, problemos. *Jurisprudencija* 1 2006 (79), p. 88.

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje Nr. 1P-640/2010.

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje Nr. 1P-640/2010.

Šioje byloje LAT teisėjų kolegija atmetė N. V. skundą ir sutiko su Teisėjų garbės teismo motyvais, kad „Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalis neaiškintina plečiamai, kad tiek Konstitucijos nuostatuose, tiek Teismų įstatymo 47 straipsnyje yra įtvirtintas funkcinis teisėjo imunitetas¹⁰⁸“. LAT teisėjų kolegija konstatavo, kad „BPK 155 straipsnyje numatyta prievartos priemonė „Prokuroro teisė susipažinti su informacija“ nėra nurodyta Teismų įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje įtvirtintame draudžiamų teisėjo atžvilgiu atlikti veiksmų sąrašė. Teisėjų kolegijos manymu, lingvistinis Teismų įstatymo 47 straipsnio aiškinimas yra pagrįstas, nes negali būti pateikti jokie racionalūs argumentai, kad teisėjui jokiais atvejais negali būti taikomi jokie prievartinio pobūdžio veiksmai.“ Taip pat teisėjų kolegija pažymėjo, kad „nagrinėjamoje situacijoje sprendimas taikyti BPK 155 straipsnyje numatytą priemonę buvo priimtas tiriant dviejų žmonių nužudymo aplinkybes. Tiriant sunkius ir labai sunkius nusikaltimus proporcingumo principo požiūriu pateisinamas intensyvesnis prievartos priemonių taikymas“.

Generalinio prokuroro ir kitų prokurorų imunitetai

Prokuratūros funkcijos ir įgaliojimai išplaukia iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatų. Tačiau šių asmenų neliečiamybės klausimas nėra aiškiai reglamentuotas Konstitucijoje, kitaip nei Seimo, Respublikos Prezidento, Ministro Pirmininko ir ministrų, Konstitucinio Teismo ir kitų teisėjų atvejais. Tam, kad prokurorai galėtų tinkamai vykdyti Konstitucijos jiems pavestas funkcijas, yra būtina papildoma garantija – imunitetas nuo baudžiamosios jurisdikcijos.

Prokuratūros įstatymo¹⁰⁹ 12 straipsnyje yra nustatytos tokios generalinio prokuroro ir kitų prokurorų neliečiamumo garantijos:

- inicijuoti tyrimą dėl generalinio prokuroro padarytos nusikalstamos veikos gali tik Respublikos Prezidentas, Seimo sutikimu nušalinęs jį nuo pareigų;
- Pradėti ikiteisminį tyrimą dėl generalinio prokuroro pavaduotojo padarytos nusikalstamos veikos gali tik generalinis prokuroras, apie tai pranešęs Respublikos Prezidentui;
- Pradėti ikiteisminį tyrimą dėl prokuroro padarytos nusikalstamos veikos gali tik generalinis prokuroras;
- Įeiti į prokuroro gyvenamąsias, tarnybines ir kitas patalpas, daryti jose arba prokuroro asmeniniame ar tarnybiniame automobilyje arba kitoje asmeninėje transporto priemonėje apžiūrą, kratą ar poėmį, taip pat atlikti prokuroro asmens

---

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1994, Nr. 81-1514)

apžiūrą ar kratą, jam priklausančių daiktų ir dokumentų apžiūrą ar poėmį galima tik prokuroro sutikimu arba jei generalinis prokuroras pradėjo ikiteisminį tyrimą dėl prokuroro padarytos nusikalstamos veikos. Ši nuostata netaikoma, kai prokuroras yra užkluptas darantis nusikalstamą veiką ar tuoj po jos;

- Prokuroras, sulaikytas be prokuroro pažymėjimo, turi būti nedelsiant paleistas, kai nustatomas jo statusas. Ši nuostata netaikoma, kai prokuroras yra užkluptas darantis administracinį teisės pažeidimą ar tuoj po jo, nusikalstamą veiką ar tuoj po jos arba, kai dėl jo padarytos nusikalstamos veikos yra pradėtas ikiteisminis tyrimas.

Analizuojant Prokuratūros įstatymo tekstą galima pastebėti tai, kad 12 straipsnyje nustatytas imunitetas yra ne toks platus, kaip aukščiau išvardintų asmenų, t. y. teisėjų, Seimo, Vyriausybės narių ir kt. Prokurorų imunitetas yra susijęs tik su jų funkcijomis, bet ne su asmens statusu. Prokuroro imunitetas gali būti laikomas prokuratūros veiklos nepriklausomumo ramsčiu. Prokuroro imunitetas apsaugo nuo tam tikrų išorės ir vidaus veiksmų, trukdančių tinkamai vykdyti prokuroro funkcijas.

Advokato imunitetas

Panašiai, kaip ir prokuroro, advokato funkcijos yra kildinamos iš Konstitucijos nuostatų, nors nei prokuroro, nei advokato imunitetas nėra nustatytas tiesiogiai šiame aukščiausiaj teisine galią turinčiame teisės akte. Tačiau Konstitucijos 31 straipsnio 6 dalis garantuoja asmeniui, įtariamam padarius nusikaltimą, ir kaltinamajam nuo jų sulaikymo arba pirmosios apklausos momento teisę į gynybą, taip pat teisę turėti advokatą.

Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas¹¹⁰ reglamentuoja advokatų veiklos sąlygas ir tvarką. Advokatūros įstatymo 46 straipsnis nustato advokato veiklos garantijas:

- Advokatas negali būti šaukiamas kaip liudytojas ar teikti paaiškinimus dėl aplinkybių, kurias sužinojo atlikdamas savo profesines pareigas;

- Atliekantys savo profesines pareigas advokatai negali būti tapatinami su savo klientais ir jų bylomis;

- Draudžiama apžiūrėti, tikrinti ar paimti advokato veiklos dokumentus ar laikmenas, kuriuose yra jo veiklos duomenų, tikrinti pašto siuntas, klausytis telefoninių pokalbių, kontroliuoti kitą telekomunikacijų tinklais perduodamą informaciją ir kitoki susižinojimą ar veiksmus, išskyrus atvejus, kai advokatas yra įtariamasis ar kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką. Šis leidimas taikomas tik su pareikštais įtarimais ar kaltinimais susijusiems dokumentams;

- Krata ar poėmis advokato, įrašyto į Lietuvos praktikuojančių advokatų sąrašą, darbo vietoje, gyvenamosiose patalpose, transporto priemonėje, asmens krata, dokumentų, pašto siuntos apžiūra, patikrinimas ar poėmis gali būti atliekami tik dalyvaujant Lietuvos advokatūros advokatų tarybos nariui arba jos įgaliotam advokatui. Lietuvos advokatūra privalo patvirtinti ir pateikti suinteresuotoms institucijoms Lietuvos advokatūros įgaliotų advokatų sąrašą. Dalyvaujantis Lietuvos advokatūros advokatų tarybos narys arba jos įgaliotasis advokatas turi užtikrinti, kad nebūtų paimti dokumentai, nesusiję su advokatui pareikštais įtarimais ar kaltinimais;

- Draudžiama viešai arba slaptai susipažinti su advokato profesinę paslaptį sudarančia informacija ir ją naudoti kaip įrodymą. Advokato profesinę paslaptį sudaro kreipimosi į advokatą faktas, sutarties su klientu sąlygos, kliento suteikta informacija ir pateikti duomenys, konsultacijos pobūdis bei pagal kliento pavedimą advokato surinkti duomenys;

---

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2004, Nr. 50-1632)

- Kad advokatas tapo įtariamuoju ar kaltinamuoju arba kad atlikti proceso veiksmai, turi būti pranešta Lietuvos advokatūrai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad advokato veiklos imunitetas nėra absoliutus, jis gali būti taikomas tik tuo atveju, kai advokatas vykdo savo profesines pareigas.¹¹¹

Advokatūros įstatyme numatytos advokato veiklos garantijos sudaro advokato imunitetą. Advokato imunitetas turi tam tikrų ypatumų. Dabartinis advokato veiklos teisinių garantijų reglamentavimas kelia nemažai diskusijų visuomenėje. Visai neseniai buvo siūloma keisti Advokatūros įstatymą mažinant advokatų veiklos garantijas. Šios minties šalininkai atkreipia dėmesį į tai, kad tokio imuniteto nuo operatyvinio tyrimo, koki turi advokatai, neturi teisėjai, notarai, gydytojai, valdžios atstovai ir kiti asmenys (išskyrus Respublikos Prezidentą) ir operatyvinio tyrimo apribojimai advokato atžvilgiu taikomi advokato statusą turintiems asmenims visą laiką, nepriklausomai nuo to, ar asmuo vykdo profesines advokato pareigas, ar veikia kaip privatus asmuo. Todėl net ir tais atvejais, kai asmuo, besiverčiantis advokato veikla, veikia už savo profesinės veiklos ribų (kaip bet kuris kitas privatus asmuo), jam taikomi operatyvinio tyrimo apribojimai ir tai tampa nepagrįsta privilegija¹¹².

Iš kitos pusės, yra ir kita nuomonė, kuri atrodo labiau pagrįsta: pagal dabartinį reglamentavimą, ribojantį operatyvinę veiklą advokatų atžvilgiu, Advokatūros įstatymo 46 straipsnio nuostata pakankamai aiškiai apibrėžia, kuriais atvejais leidžiama operatyvinė veikla prieš advokatą: „Kai advokatas yra įtariamasis ar kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką. Šis leidimas taikomas tik su pareikštais įtarimais ar kaltinimais susijusiems dokumentams“. Pastaroji nuostata sukonkretina objektus, kuriems toks leidimas gali būti taikomas (t. y. dokumentus, siejamus su pareikštu įtarimu ar kaltinimu), tokiu būdu aiškiai atribojama advokato profesinė veikla nuo galimai neteisėtos advokato veikos, už kurią numatyta atsakomybė. Kitas svarbus aspektas yra tai, kad advokatas vienu metu gali vesti kelių ir keliolikos asmenų bylas, todėl jo darbo vietoje gali būti saugomi advokato paslaptį sudarantys dokumentai (t. y. dokumentai su įvairių jo klientų duomenimis ir pan.). Asmuo, susidūręs su teisine problema arba negalėdamas įveikti valdininkų biurokratizmo ir piktnaudžiavimo, dažniausiai ieško advokato pagalbos. Tokiu būdu advokatūra valstybės

---

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutartis Nr. 2K-281/2006.

¹¹² <<http://www.teisesaktai.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=50&str=38362>>, [žiūrėta 2011 m. kovo 16 d.].

teisinėje sistemoje užima savotišką nepriklausomo tarpininko vietą tarp asmens ir valstybės (Advokatūros įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Lietuvos advokatai yra nepriklausoma Lietuvos teisinės sistemos dalis.“). Konstitucijoje yra įtvirtintos pamatinės žmogaus (asmens) teisės ir laisvės (II skirsnis), tarp jų – teisė kreiptis į teismą (30 str.), asmens nekaltumo prezumpcija bei teisė į nešališką teismą, jau minėta teisės į gynybą garantija bei teisė turėti advokatą (31 str.). Iš esmės analogiškos įstatymų nuostatos yra įtvirtintos Civiliniame ir Baudžiamajame kodeksuose bei Civilinio ir Baudžiamojo procesų kodeksuose, kituose įstatymuose. Sistemiskai analizuojant minėtas teisės normas, galima daryti išvadą, kad įstatymų leidėjas, priimdamas Advokatūros įstatymą ir tokiu būdu reglamentuodamas advokatų veiklą bei apibrėždamas advokatūros vietą valstybės teisinėje sistemoje, praktiškai realizuoja asmens konstitucinių teisių ir laisvių užtikrinimą, šias valstybės priedermes deleguodamas advokatūrai.¹¹³

Praktinis pavyzdys iš Teisėjų garbės teismo sprendimo¹¹⁴, susijęs su advokato imunitetu:

2010 m. rugsėjo 8 d. Teisėjų etikos ir drausmės komisija iškelė Panevėžio miesto apylinkės teismo teisėjui A. R. drausmės bylą. Drausmės byla teisėjui A. R. iškelta advokato A. V. prašymu, kuriame nurodyta, kad 2010 m. birželio 11 d. nutartimi Panevėžio miesto apylinkės teismo teisėjas A. R. patenkino prokuratūros prašymą ir leido daryti krata A. V. darbo vietoje – I. M., A. V. ir V. K. advokatų kontoroje – bei paimti advokato A. V. rengtus procesinius dokumentus, taip pat advokato A. V. naudojamą kompiuterį ir spausdintuvą. Ši nutartis buvo įvykdyta, t. y. advokato A. V. darbo vietoje buvo padaryta krata ir paimtas spausdintuvas, kompiuteris, sutartis su klientu.

Teisėjų etikos ir drausmės komisija nustatė, kad Panevėžio apygardos teismas 2010 m. birželio 23 d. nutartimi panaikino 2010 m. birželio 11 d. Panevėžio miesto apylinkės teismo nutartį. Apeliacinės instancijos teismas savo nutartyje konstatavo, kad apylinkės teismo nutartis leisti daryti krata „priimta esminiai pažeidus Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 46 straipsnio nuostatas“. Teismas nurodė, kad pagal Advokatūros įstatymo 46 straipsnio 3 dalį krata advokato darbo vietoje gali būti daroma tik tada, kai advokatas yra įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką. Kadangi advokatui A. V. jokie įtarimai nutarties priėmimo dieną nebuvo pareikšti, teismas padarė išvadą, kad nutartis dėl leidimo daryti krata naikintina kaip neteisėta ir nepagrįsta.

---

¹¹³ Tomas Bakučionis. Policinės valstybės nostalgija po kovos su korupcija skraiste, 2009-11-16 Rubrikose: Politika » Komentarai ir pokalbiai Politika » Teisėtvara, [žiūrėta 2011-03-17], Prieiga prie interneto: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-11-16-tomas-bakucionis-policines-valstybes-nostalgija-po-kovos-su-korupcija-skraiste/35412/comments>>.

¹¹⁴ Teisėjų garbės teismo 2010 m. spalio 25 d. sprendimas Nr. 21P-8.

Teisėjų garbės teismas konstatavo, kad Advokatūros įstatymo 46 straipsnis nereglamentuoja procesinio dokumento – nutarties dėl leidimo atlikti kratą – priėmimo, o nustato kratos vykdymo sąlygą – krata gali būti atliekama tik dalyvaujant Lietuvos advokatūros advokatų tarybos nariui arba jos įgaliotam advokatui. Šiame įstatyme taip pat nėra nurodyta, kad neleidžiama priimti procesinio sprendimo paimti dokumentus, kol nėra pareikštas įtarimas. Nedraudžiama pranešimą apie įtarimą pateikti atvykus į kratos darymo vietą prieš pat kratos darymą. Šiuos procesinius veiksmus atlikti pagal įstatymų reikalavimus turi pareigą faktiškai juos vykdantys pareigūnai, o teisėjo pareiga – prieš priimant nutartį dėl kratos atlikimo, įsitikinti, kad yra pakankamai duomenų, rodančių, jog advokatui galima pareikšti įtarimą ir kad advokato galbūt padaryta nusikalstama veika yra susijusi su prokuroro prašyme dėl kratos išvardytais advokato veiklos dokumentais. Todėl šiuo atveju negalima buvo tiesiogiai konstatuoti, kad nagrinėjamu atveju teisėjas A. R. 2010 m. birželio 11 d padarė akivaizdžią teisės taikymo klaidą. Teisėjų garbės teismas pripažino, kad Advokatūros įstatymo 46 straipsnio formuluotės nėra vienareikšmiškos, todėl egzistuoja prielaidos, kad jos suprantamos, aiškinamos ir taikomos nevienodai, ypač iki tol, kol nėra suformuota atitinkama teismų praktika.

Advokato imunitetas yra grindžiamas efektyvios žmogaus teisių apsaugos užtikrinimo būtinybe, taigi yra susijęs su advokato vykdomomis funkcijomis. Advokatą ir jo klientą paprastai sieja tarpusavio pasitikėjimu grindžiami santykiai. Jeigu advokato veikla nebūtų tinkamai garantuojama, t. y. advokato veiklos metu gaunami duomenys nebūtų tinkamai apsaugoti, tai būtų atimta galimybė realizuoti konstitucinę žmogaus teisę į gynybą. Trečiųjų asmenų galimybė sužinoti kliento patikėtą informaciją advokatui, galėtų sukelti klientų baimę kalbėti, nes parodytas atvirumas galėtų būti panaudotas prieš juos, o tai neigiamai paveiktų žmogaus teisių apsaugą.

Kitų pareigūnų imunitetai

Tam tikros nuostatos, suteikiančios tam tikras veiklos garantijas (imunitetus) yra įtvirtintos ir Specialiųjų tyrimų tarnybos bei Valstybės saugumo departamento pareigūnų statusą nustatančiose įstatymuose. Įstatyme, reglamentuojančiame Specialiųjų tyrimų tarnybos ir jos pareigūnų veiklą¹¹⁵, yra nustatytos tokios garantijos:

---

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos specialiuųjų tyrimų tarnybos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 41-1162)

- 1) Pradėti ikiteisminį tyrimą, kuriame įtariamasis yra Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnas, gali tik Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras ar jo pavaduotojas;
- 2) Vykdančios tarnybines pareigas Tarnybos pareigūnai negali būti atvesdinti, sulaikyti, draudžiama juos, jų daiktus ir transporto priemones apžiūrėti, jeigu nedalyvauja Specialiųjų tyrimų tarnybos padalinio viršininkas ar jo įgaliotas atstovas, išskyrus atvejus, kai pareigūnas sulaikomas akivaizdžiai darantis nusikalstamą veiką;
- 3) Informacija apie Tarnybos pareigūnus, atliekančius (atlikusius) specialias užduotis, yra valstybės paslaptis ir gali būti naudojama ir išslaptinama Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka;
- 4) Duomenys apie Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnus Valstybės tarnautojų registrui neteikiami.

Verta pastebėti, kad šiuo atveju įstatyme nevertojamos sąvokos, pabrėžiančios asmens imunitetą, neliečiamumą. Šiame įstatyme yra tik išskirtos Specialiųjų tyrimų tarnybos ir pareigūnų veiklos garantijos. Lyginant su Prokuratūros ir Advokatūros įstatymais, čia tarsi pareigūnų imunitetas yra dar labiau sumažintas.

Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento statute¹¹⁶ taip pat yra nustatytos saugumo pareigūnų veiklos garantijos. Panašiai kaip Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatyme, čia numatytų pareigūnų imunitetas yra siejamas tik su jų funkcijų atlikimu, t. y. numatytos veiklos garantijos nėra labai plačios:

- Sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą dėl saugumo pareigūno padarytos nusikalstamos veikos priima generalinis prokuroras ar generalinio prokuroro pavaduotojas;
- Einantys tarnybines pareigas saugumo pareigūnai negali būti atvesdinti, sulaikyti, negali būti atliekama šių asmenų, jų daiktų, asmeninių ar tarnybinių transporto priemonių krata ar apžiūra, jeigu su tuo nesutinka ar nedalyvauja saugumo pareigūno tiesioginis vadovas ar kitas Saugumo departamento generalinio direktoriaus įgaliotas atstovas, išskyrus atvejus, kai saugumo pareigūnas sulaikomas akivaizdžiai darantis nusikalstamą veiką. Šiuo atveju saugumo pareigūną sulaikiusi institucija apie jo sulaikymą per 24 valandas privalo pranešti Saugumo departamento generaliniam direktoriui ir generaliniam prokurorui ar jo pavaduotojui;

---

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento statutas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3101)

- Duomenys apie saugumo pareigūnus valstybės tarnautojų registru neteikiami.

2. Liudijimo imunitetai

Liudytojas baudžiamajame procese yra asmuo, kuris matė ar kitaip sovokė su tiriamu įvykiu susijusius faktus, įvykius, reiškinius ir gali tai patvirtinti duodamas parodymus ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorui arba teismui.¹¹⁷ Skirtingai nuo kitų, prieš tai išvardytų asmenų, kurie turi imunitetus, liudytojai neužima valstybėje svarbių pareigų ir nevykdo jokių funkcijų, kurias turi prieš tai paminėti asmenys. Liudytojas yra procesinė figūra, kurios svarbiausia užduotis - suteikti informaciją, reikšmingą bylai išspręsti. Procesinį liudytojo statusą asmuo įgyja nuo to momento, kada jis šaukiamas apklausai. Pagrindas šaukti asmenį liudytoju yra duomenys apie tai, kad jis žino aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti.

LR BPK 83 straipsnyje nustatyta bendroji taisyklė, kad kiekvienas asmuo, šaukiamas kaip liudytojas, privalo atvykti pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ir į teismą bei duoti teisingus parodymus apie tai, kas šiam asmeniui žinoma apie reikšmės bylai išspręsti turinčias aplinkybes. Tačiau yra grupė asmenų, kuriems šios bendrosios taisyklės netaikomos. Taigi liudijimo imunitetą galima apibrėžti kaip įstatymuose numatytus atvejus, kai tam tikri asmenys yra atleidžiami nuo pareigos duoti parodymus baudžiamojoje byloje.¹¹⁸ Kai kurių autorių nuomone, terminas „liudytojų imunitetas“ gali būti suprantamas kaip visuma normų, kuriose yra įtvirtinta asmens teisė atsisakyti duoti liudytojo parodymus arba draudimas apklausti tam tikrus asmenis kaip liudytojus.¹¹⁹ Baudžiamojo proceso teisės normų analizė leidžia suformuoti tokį liudytojo imuniteto apibrėžimą – tai asmens teisė atsisakyti duoti parodymus arba draudimas apklausti tam tikrus asmenis, ypatingomis sąlygomis įgijusius reikšmingą informaciją.

Lietuvos baudžiamajame procese išskiriami tokie liudijimo imuniteto atsiradimo pagrindai:

- 1) dėl santykių su įtariamuoju (kaltinamuoju):
  - a) teisė atsisakyti duoti parodymus prieš save;
  - b) teisė atsisakyti duoti parodymus prieš savo šeimos narius ir artimuosius giminaičius;
- 2) dėl profesijos arba procesinio statuso:

¹¹⁷ GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. p. 96.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 195.

¹¹⁹ JURKA, R. Dvasininkų imunitetas baudžiamajame procese: sampratos problemos. *Teisės problemos* 2004/3(45), p. 57.

- a) teisėjo teisė neduoti parodymų dėl informacijos, kuri sudaro teismo pasitarimų kambario paslaptį;
- b) įtariamojo, kaltinamojo, išteisintojo ar nuteistojo gynėjo, nukentėjusiojo, civilinio ieškovo, civilinio atsakovo atstovų teisė neduoti parodymų dėl aplinkybių, kurias jie sužinojo eidami gynėjo ar atstovo pareigas;
- c) dvasininkų teisė neduoti parodymų dėl tos informacijos, kuri jiems buvo patikėta per išpažintį;
- d) viešosios informacijos rengėjų, platintojų, jų savininkų, žurnalistų teisė neduoti parodymų dėl informacijos, kuri pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą sudaro informacijos šaltinio paslaptį.

Kitų užsienio valstybių įstatymuose numatyti asmenų, turinčių liudijimo imunitetą, sąrašai platesni – ypač dėl informacijos, kurią tam tikri asmenys sužinojo dėl profesijos ar eidami savo pareigas. Pvz., Vokietijos BPK numatyta dvasininkų, advokatų, notarų, buhalterių, mokesčių patarėjų, auditorių, gydytojų, stomatologų, vaistininkų, bundestagų ir landtagų deputatų, leidyklų, redakcijų, radijo stočių darbuotojų, gimdymus priimančių akušerių teisė atsisakyti duoti parodymus.¹²⁰ Austrijos BPK numatyti liudijimo imunitetai kaltinamojo giminaičiams, jo gynėjui, dvasininkams apie tai, ką jie sužinojo atlikdami savo pareigas, valstybės pareigūnams, jei duodami parodymus jie galėtų pagarsinti valstybės paslaptį, kaltinamojo notarams ir ekonominiams patarėjams, tam tikrais atvejais žiniasklaidos priemonių savininkams, redaktoriams, leidėjams.¹²¹

Liudijimo imunitetai yra nustatyti tam, kad būtų apsaugoti tam tikri asmeniniai interesai. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnyje yra nustatytas draudimas versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius. LR BPK 80 straipsnio pirmoje dalyje nustatyta, kad kaip liudytojas negali būti apklausiamas asmuo, kuris gali duoti parodymus apie savo galimai padarytą nusikalstamą veiką, išskyrus atvejus, kai jis sutinka duoti tokius parodymus, taikant LR BK 82 straipsnio 3 dalyje nustatytus liudijimo ypatumus.¹²²

Draudimas versti duoti parodymus prieš save yra tarsi savęs nekaltinimo privilegijos išraiška. Bendrosios teisės sistemoje (Common law) buvo pirmą kartą susisteminta taisyklė, kad liudytojas neprivalo duoti parodymų, dėl kurių galėtų kilti jo paties baudžiamoji

---

¹²⁰ GODA, G. *Užsienio šalių baudžiamojo proceso pagrindai* Vilnius, 1997, p. 15.

¹²¹ *Ibidem*, p. 42.

¹²² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341)

atsakomybė. Pareigą liudyti riboja paties liudytojo interesai, tačiau kiekvienoje valstybėje nustatomi tam tikri niuansai.¹²³

Anglijoje yra nustatyta teisė atsisakyti duoti parodymus, tačiau kai kurie įstatymai įpareigoja liudytoją atsakyti į policijos klausimus. Tokia nuostata yra įstatyme dėl atsakomybės už valstybės paslapties atskleidimą (*Official secrets Act 1991*, 1 straipsnis) ir kelių eismo srityje (*Companies Act 1985*).

Pagal JAV Konstitucijos V pataisą, „niekas negali būti verčiamas liudyti prieš save baudžiamojame byloje“. Šiai privilegijai visgi numatytos trys išlygos:

- ji taikoma asmens pareiškimams, bet netaikoma pirštų skaitmeninių atspaudų ir kūno pavyzdžių ėmimui;
- asmenims, piktnaudžiaujantiems šia privilegija, numatyta atsakomybė už nepagarbą teismui;
- jei privilegija pasinaudota pagrįstai, bet teismui būtinai reikalingi parodymai, liudytojui gali būti suteiktas imunitetas (*testimonial immunity*). Tuomet liudyti yra privaloma (atsisakius gresia atsakomybė už nepagarbą teismui), tačiau parodymai negali būti vėliau panaudoti prieš liudytoją.¹²⁴

Panaši sistema galioja Kanadoje. 1970 m. įstatymo dėl įrodymų 5 straipsnis nustato, jog „liudytojas neatleidžiamas nuo pareigos atsakyti į klausimą dėl to, kad atsakymas į klausimą gali užtraukti jam baudžiamąją atsakomybę“. Tačiau įstatymas taip pat patikslina, kad „atsakymas vėliau negali būti pagrindu ir įrodymu baudžiamajame procese prieš liudytoją, išskyrus priesaikos sulaužymo atvejį“.

Kontinentinės teisės sistemoje galioja taisyklė, kad liudytojas negali savo parodymais pakenkti sau pačiam. Pagal Vokietijos BPK 55 straipsnį liudytojas gali nesutikti atsakyti į klausimus, kurie jam pačiam arba 52 straipsnio 1 dalyje nurodytiems artimiesiems (sužadėtiniui, sutuoktiniui, savo ar sutuoktinio tiesioginės linijos giminaičiams, šoninės linijos giminaičiams iki antrojo laipsnio) gali užtraukti baudžiamąjį persekiojimą. Liudytojas privalo būti išpėtas apie teisę neatsakyti.

Kitose valstybėse yra tiksliai perkelta bendrosios teisės sistemos taisyklė. Italijos BPK 198 straipsnis nustato, kad „liudytojas negali būti verčiamas atskleisti faktų, dėl kurių gali kilti jo paties baudžiamoji atsakomybė“. Panaši nuostata įrašyta Portugalijos BPK 133-2 straipsnyje.

Lietuvoje liudijimo imunitetą turi ir įtariamojo ar kaltinamojo šeimos nariai, t. y. kartu su asmeniu gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, asmens

¹²³ PRADEL, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė* Vilnius: Eugrimas 2001, p. 419.

¹²⁴ CEDRAS, J. *La justice pénale aux Etats-Unis* Paris, 1990, p. 352.

sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo asmuo gyvena bendrai neįregistravęs santuokos (partnerystės), sutuoktinio tėvai. Šeimos narių imunitetas vertinamas kaip absoliutus. Tai reiškia, kad LR BPK nenumato jokių išimčių, kada toks imunitetas netaikomas, ir jis nepriklauso nuo nusikalstamos veikos sunkumo, pobūdžio ir pan. Tokiu būdu užtikrinama galimybė ginti tiek paties įtariamojo ar kaltinamojo, tiek jo artimųjų, giminaičių asmeninio gyvenimo privatumą ir jo paslaptis, garbę ar orumą ir pan.

LR BPK 80 straipsnyje išvardintų asmenų liudijimo imunitetai dėl profesijos ar procesinio statuso yra ne absoliutūs, o galiojantys tik dėl informacijos, kurią jie sužinojo eidami savo profesines pareigas.

Teisėjas negali būti apklausiamas apie teismo pasitarimų kambario paslaptį; įtariamojo, kaltinamojo, išteisintojo ar nuteistojo gynėjas, nukentėjusiojo, civilinio ieškovo, civilinio atsakovo atstovai – dėl aplinkybių, kurias jie sužinojo atlikdami gynėjo arba atstovo pareigas; dvasininkai – dėl to, kas jiems buvo patikėta per išpažintį; viešosios informacijos rengėjai, platintojai, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkai, žurnalistai – dėl to, kas pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą sudaro informacijos šaltinio paslaptį.¹²⁵

Medikai, advokatai, notarai ir kulto tarnai – šių profesijų atstovams kontinentinės Europos teisė suteikia privilegiją saugoti paslaptį. Tačiau ši privilegija ne visur vienoda. Prancūzijoje minėti asmenys negali atskleisti paslapties netgi kaltinamojo prašymu. Imunitetas yra absoliutus. Italijos BPK 200 straipsnyje yra įtvirtintas laisvės principas. Jį taip pat nustato Vokietijos BPK 53 straipsnis, išskyrus pareigą medikams, advokatams ir notarams duoti parodymus, jei teisėjas priima atitinkamą sprendimą.¹²⁶

---

¹²⁵ GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; KUCONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. p. 196.

¹²⁶ PRADEL, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė* Vilnius: Eugrimas 2001, p. 421.

Išvados

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis procesas yra pagrįstas tarptautiniais žmogaus teisių apsaugos standartais, teisinės ir demokratinės valstybės principais. Visas baudžiamasis procesas yra pagrįstas konstitucinėmis vertybėmis. Šioje srityje turi būti rodoma pagarba valstybės nustatyta tvarkai. Tam, kad valstybė galėtų tinkamai funkcionuoti, yra būtina tam tikriems subjektams suteikti didesnę apsaugą, neliečiamybę. Taip pat, siekiant gerų santykių su kitomis valstybėmis, laikantis tarptautinių sutarčių ir įsipareigojimų, yra būtina užtikrinti ne tik nacionalinių, bet ir tarptautinės teisės subjektų tinkamą funkcionavimą. Imunitetai baudžiamajame procese, iš pirmo žvilgsnio atrodantys kaip lygybės principo pažeidimas ir kliūtis tinkamai taikyti baudžiamąjį persekiojimą, iš tikrųjų yra būtina ir nuo senų laikų susiformavusi priemonė, siekiant Konstitucijoje ir tarptautinėse sutartyse užsibrėžtų tikslų. Viena vertus, tai – kliūtis, o antra vertus, – tam tikra teisė, apsauga, neliečiamybė. Vaizdžiai tariant, imunitetas yra tarsi skydas, apsaugantis nuo baudžiamąjo persekiojimo.
2. Imunitetas yra kildinamas iš Konstitucijos nuostatų, tarptautinių sutarčių. Imunitetas yra numatytas įstatymuose reglamentuojančiuose baudžiamąjį procesą ir tam tikrų asmenų, institucijų teisinį statusą ir funkcijas. Šios teisės normos gali būti laikomos sudarančiomis imuniteto institutą. Imunitetas taikomas tam tikriems asmenims dėl šių asmenų specifinių funkcijų, užimamų pareigų ar tam tikros padėties, suteikia šiems asmenims galimybę tinkamai atlikti savo funkcijas. Imuniteto institutas nulemia išimtinę baudžiamąjo proceso teisės galiojimo ir taikymo tvarką minėtų asmenų atžvilgiu. Tai baudžiamąjo proceso išimtis, teikiama tam tikrų kategorijų asmenims ir lemianti kitokią šių asmenų padėtį. Imunitetas apriboja arba visiškai uždraudžia tam tikrų asmenų baudžiamąjį persekiojimą.
3. Kalbant bendrai apie įvairius imunitetus, galima pastebėti, kad konkrečių rūšių imunitetai tam tikru būdu formuoja atskiras baudžiamąjo proceso taisykles. Reikėtų pažymėti, kad tam tikra prasme šie asmenys įgyja pranašumą baudžiamajame procese – jų teisė į gynybą išsiplėčia, nes baudžiamasis persekiojimas negali būti pradėtas paprastai, tam yra numatyta konkreti procedūra, o tai susiaurina kitų proceso šalių įgaliojimus.
4. Imuniteto institutas ateityje galėtų būti išskirtas kaip tarpšakinis reiškinys. Reikėtų kažkokio teisės akto, paaiškinančio kas yra imunitetas Lietuvos Respublikos teisėje, o ypačingai baudžiamosios justicijos šakoje. Pasiūlymas: į BPK skyrių, paaiškinantį sąvokas, įtraukti imuniteto sąvoką su jos išaiškinimu. Imuniteto baudžiamajame procese

sąvoką siūlyčiau apibrėžti taip: Imunitetas – tai asmens fizinio ir psichinio neliečiamumo papildomos garantijos, suteikiamos atsižvelgiant į asmens vykdomų funkcijų ir statuso reikšmę visuomenėje, esant teisėtam pagrindui galinčios būti ribojamos įstatyme numatytais pagrindais ir tvarka.

5. Skirtingi imunitetai yra nustatyti skirtinguose teisės aktuose. BPK imunitetai nėra skirstomi į rūšis, nors yra paminėti „asmenys, pagal tarptautinės teisės normas turintys imunitetą“, „asmenys, kuriuos traukiant baudžiamojon atsakomybèn būtinas kompetentingos institucijos leidimas“ ir „asmenys, kurie negali būti apklausiami kaip liudytojai“ (skirtingai negu kitais dviem minėtais atvejais, BPK įvardija šiuos asmenis konkrečiai). Vadovaujantis galiojančiomis Lietuvos Respublikoje teisės normomis, BPK nustatytus imunitetus galima detalizuoti: a) asmenys, pagal tarptautinės teisės normas turintys imunitetą – diplomatai, konsulai ir kiti tarptautiniai subjektai; b) asmenys, kuriuos traukiant baudžiamojon atsakomybèn būtinas kompetentingos institucijos leidimas – Seimo nariai, Respublikos Prezidentas, kandidatai į Seimo narius ir kandidatai į Respublikos Prezidentus, Ministras Pirmininkas ir ministrai, Konstitucinio Teismo teisėjai ir kiti teisėjai, Generalinis prokuroras ir prokurorai, advokatai, kiti pareigūnai; c) asmenys, kurie negali būti apklausiami kaip liudytojai – BPK 80 straipsnyje išvardinti asmenys.
6. Lietuvos teisės doktrinoje nėra pateikiama imunitetų klasifikacija. Šiame darbe analizuotų imunitetų požymių ir užsienio teisės literatūroje pateiktų pavyzdžių pagrindu galima suklasifikuoti baudžiamojo proceso imunitetus:
  - a) pagal rūšinę priklausomybę – absoliutūs ir riboti;
  - b) pagal galimybę imunitetą pašalinti – sąlyginiai ir besąlyginiai;
  - c) pagal galiojimo laiką – ilgalaikiai ir laikini;
  - d) pagal galiojimo sritį – bendrieji ir specialūs;
  - e) pagal subjektus, kuriems nustatytas imunitetas – nacionaliniai ir tarptautiniai.

Literatūros sąrašas

1. Teisės aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014);
- 2) 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucija. Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001.
- 3) Laikinoji Lietuvos Valstybės Konstitucija (Laikinosios Vyriausybės žinios. 1920, Nr. 37-407);
- 4) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000-10-25, Nr.89-2741);
- 5) Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341);
- 6) Lietuvos Steigiamojo Seimo Statutas, priimtas 1920 m. gegužės 18 d., papildytas 1920 m. liepos 9 d. Lietuvos valstybės teisės aktai (1918. II. 16 – 1940. VI. 15). Vilnius, 1996;
- 7) Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos Konvencija (Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987);
- 8) 1961 m. Vienos Konvencija dėl diplomatinių santykių (Valstybės žinios, 1999, Nr. 83-2455);
- 9) 1963 m. Vienos Konvencija dėl konsulinių santykių (Valstybės žinios 1999-10-06, Nr. 83-2456);
- 10) 1969 m. Vienos Konvencija dėl specialiųjų misijų (Valstybės žinios, 2004-07-13, Nr. 108-4036);
- 11) Konvencija dėl Jungtinių Tautų privilegijų ir imunitetų, patvirtinta Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 1946 m. vasario 13 d. (Valstybės žinios, 1999-10-06, Nr. 83-2457);
- 12) Konvencija dėl specializuotųjų agentūrų privilegijų ir imunitetų, patvirtinta Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 1947 m. lapkričio 21 d. (Valstybės žinios, 1999-10-06, Nr. 83-2458);
- 13) Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2004, Nr. 50-1632);
- 14) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1993, Nr. 6-120);

- 15) Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1994, Nr. 46-851);
- 16) Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1993, Nr. 2-29);
- 17) Lietuvos Respublikos Seimo statutas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1994, Nr. 15-249);
- 18) Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr. 22-635);
- 19) Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios 1994, Nr. 43-772);
- 20) Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departameno statutas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3101);
- 21) Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1994, Nr. 81-1514);
- 22) Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 41-1162).

2. Specialioji literatūra:

- 23) BENDORIUS, A., *et al. Lietuvių Enciklopedija* Lietuvių Enciklopedijos Leidykla, 1956. 8 t.;
- 24) DAMBRAUSKIENĖ, G. *et al. Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras / II dalis*. Vilnius: Teisės institutas, 2002;
- 25) GODA, G. *Užsienio šalių baudžiamojo proceso pagrindai* Vilnius, 1997;
- 26) GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005;
- 27) GODA, G. *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras* Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2003. I d.;
- 28) JURGAITIS, R., *et al. Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai. Konstituciniai baudžiamojo proceso teisės pagrindai* Vilnius 2009;
- 29) JURKA, R. *Dvasininkų imunitetas baudžiamajame procese: sampratos problemos* Vilnius: Teisės problemos, 2004/3(45);
- 30) KVIETKAUSKAS, V.; KINDERYS, A.; VILUVEITAS, V. *Tarptautinių žodžių žodynas* Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985;

- 31) NEVERA, A. Baudžiamosios jurisdikcijos taikymo Lietuvos Respublikos piliečiams, kurie pagal nacionalinius įstatymus naudojami imunitetu, problemos. *Jurisprudencija*, 1 2006 (79);
- 32) PETRAUSKAS, Z. *Konsulinė teisė* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007;
- 33) PETRAUSKAS, Z.; ŽALIMAS, D.; ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, S. *Diplomatinė teisė* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003;
- 34) SINKEVIČIUS, V. Seimo nario imunitetas: kai kurios teorinės ir praktinės problemos ISSN 2029–2244 (online) *Socialinių mokslų studijos Social Sciences Studies* 1(1) 2009;
- 35) ŠILEIKIS, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003;
- 36) ŠILEIKIS, E. *Imunitetas ir administracinio poveikio priemonės* Vilnius: *Teisė* Nr 34. 2000;
- 37) ŠILEIKIS, E. *Seimo nario teisinė padėtis* Vilnius, 1996.

3. Užsienio literatūra:

- 38) BOROWSKI, K.; PUCHTA, R. *Immunitet parlamentarny. Zagadnienia wybrane: Immunitet parlamentarny a prawo do sądu* Warszawa, 2007;
- 39) CARLINO, P. *Genesi e fondamento delle immunita diplomatiche* Roma, 1915;
- 40) CEDRAS, J. *La justice pénale aux Etats-Unis* Paris, 1990;
- 41) CIEŚLAK, M. *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia* Warszawa, 1990;
- 42) CIEŚLAK, M. *Zasady procesu karnego i ich system* ZNUJ, 1956;
- 43) ESPERSON, P. *Conditione giuridica dello straniero* Roma 1890;
- 44) FIORE, P. *Il diritto internazionale* Turyne 1898;
- 45) GARDOCKI, L. *Prawo karne* Warszawa 2005;
- 46) GROTIUS, H. *Trzy księgi o prawie i pokoju* Warszawa 1957. LAURENT, F. *Droit civil international* Bruksela – Paryż, 1880, t. III.;
- 47) JANUSZ-POHL, B. *Immunitety w polskim postępowaniu karnym* Warszawa, 2009;
- 48) KAFTAL, A. *Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym* Warszawa, 1966;

- 49) KOKOT, K. *Organizacje międzynarodowe* Warszawa 1971;
- 50) MAKOWSKI, J. *Funkcjonariusze międzynarodowi i ich immunitety. Rocznik Prawa Międzynarodowego* 1949;
- 51) MARSZAŁ, K. et al. *Proces karny* Katowice 2005;
- 52) MARSZAŁ, K. *Proces karny. Zagadnienia ogólne* Katowice 2008;
- 53) MORAWIECKI, W. *Organizacje międzynarodowe* Warszawa 1965;
- 54) MICHALSKI, W. *Imunitety w polskim procesie karnym* Warszawa 1970;
- 55) MURZYNOWSKI, A. *Istota i zasady procesu karnego* Warszawa, 1976;
- 56) UNITED NATIONS, *Yearbook of International Law Commission*. Vol. 1. 1957;
- 57) ODIER, P. D. savo darbe „*Des privilèges et immunités des agents diplomatiques en pays des chretieneté*“, Paris 1890;
- 58) PRADEL, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė* Vilnius: Eugrimas 2001;
- 59) ŚLIWIŃSKI, S. *Polskie prawo karne materialne* Warszawa, 1946;
- 60) SUTOR, J. *Przywileje i immunitety międzynarodowe* Warszawa, 1973;
- 61) ŚWIDA, W. *Prawo karne* Warszawa, 1982;
- 62) VERHOEVEN, J. *Le droit international des immunités: contestation ou consolidation?* Paris, 2005;
- 63) WALTOŚ, S. *Proces karny. Zarys systemu* Warszawa, 2005.

4. Praktinė medžiaga:

- 64) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. liepos 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Statuto (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 15 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai (Valstybės žinios. 2004, Nr. 105-3894);
- 65) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Valstybės žinios, 2000-05-12, Nr. 39-1105);
- 66) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje Nr. 1P-640/2010;
- 67) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutartis Nr. 2K-281/2006;

- 68) Teisėjų garbės teismo 2010 m. spalio 25 d. sprendimas Nr. 21P-8;
- 69) 2008 m. gruodžio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija dėl Seimo nario Vytauto Gapšio asmens neliečiamybės;
- 70) 2008 m. gruodžio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija dėl Seimo nario Roko Žilinsko asmens neliečiamybės;
- 71) 2005 m. balandžio 28 d. Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį Joną Ramoną ir kitaip suvaržyti jo laisvę pažyma;
- 72) 2008 m. gruodžio 3 d. Laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį Roką Žilinską pažyma;
- 73) 2005 m. balandžio 28 d. Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį Joną Ramoną ir kitaip suvaržyti jo laisvę pažyma.

5. Elektroniniai dokumentai:

- 74) „Atsako generalinio prokuroro pavaduotojas G. Jasaitis“. DELFI [žiūrėta 2010-10-19]. Prieiga per internetą:
<<http://www.delfi.lt/news/economy/law/article.php?id=19818322>>;
- 75) Laikinosios tyrimo komisijos dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Joną Ramoną ir kitaip suvaržyti jo laisvę narės Danutės Bekintienės atskiroji nuomonė. [žiūrėta 2011-03-16], Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter/lrs_search.search?p_q=d%EBI+sutikimo+Ramonas&p_st=1&p_kalb_id=1&p_rs=2_T&p_sl=1>;
- 76) Lietuvių kalbos žodyno (t. I–XX, 1941–2002) elektroninio varianto I leidimas (2005) (LKŽe) [žiūrėta 2010-11-12]. Prieiga per internetą: <
<http://www.lkz.lt/autl.htm>>;
- 77) Tomas Bakučionis. Policinės valstybės nostalgija po kovos su korupcija skraiste, 2009-11-16 Rubrikose: Politika » Komentarai ir pokalbiai Politika » Teisėtvara, [žiūrėta 2011-03-17], Prieiga prie interneto:
<<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-11-16-tomas-bakucionis-policines-valstybes-nostalgija-po-kovos-su-korupcija-skraiste/35412/comments>>;
- 78) Press release issued by the Registrar, CHAMBER JUDGMENT, TSALKITZIS v. GREECE16/11/06 Gerichtshof – Kammerurteil im Fall Tsalkitzis gegen

Griechenland, EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS [žiūrėta 2011-03-02]. Prieiga prie interneto:

http://www.coe.int/t/d/kommunikation_und_politische_forschung/presse_und_online_info/presseinfos/2006/20061116-703-GH-GR.asp .

Imunitetai baudžiamajame procese: samprata, rūšys, pagrindimas

Santrauka

Imunitetų baudžiamajame procese tema yra aktuali. Nei Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse, nei Baudžiamajame kodekse nėra pateikiamas imuniteto sąvokos išaiškinimas. Kyla tam tikrų sunkumų, norint suprasti šią sąvoką. Įstatymuose yra vartojamos skirtingos sąvokos, tokios kaip: imunitetas, neliečiamybė, negalėjimas patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir pan. Lingvistiniu požiūriu imunitetas yra suprantamas kaip neliečiamybė, t. y. abu žodžiai turi vienodą reikšmę. Imuniteto institutas baudžiamajame procese yra kildinamas iš Konstitucijos nuostatų, taip pat iš tarptautinių sutarčių ir teisės normų. Tai nėra nei diskriminavimas, nei nepagrįstų privilegijų teikimas, taip pat tai nėra prieštaravimas lygybės principui. Kalbant apie patraukimą baudžiamojon atsakomybėn, imunitetas kliūtimi vykdyti procesą tampa tik tuomet, kai procese gali būti įvardintas įtariamasis. Tokie asmenys negali būti sulaikyti ar suimti, su šiais asmenimis galima atlikti BPK numatytus proceso veiksmus tik įstatymuose ir tarptautinėse sutartyse numatyta specialia tvarka. Tačiau kalbant apie liudijimo iminitetus, yra kitaip. Liudytojų imunitetas nedraudžia pradėti ir tęsti baudžiamojo proceso konkrečių asmenų atžvilgiu. Šiuo atveju imunitetas yra tarsi kliūtis, neleidžianti veiksmingai taikyti baudžiamojo persekiojimo mechanizmo.

Imunitetas gali būti suprantamas kaip tam tikra apsaugos forma, skirta asmenims, vykdančioms svarbias funkcijas valstybėje arba tarptautiniuose santykiuose. Ši apsaugos forma draudžia tokio asmens baudžiamąjį persekiojimą ir sulaikymą. Taip pat gali būti suvokiama kaip laikinas ar nuolatinis galimybės patraukti tam tikros kategorijos asmenis baudžiamojon atsakomybėn nebuvimas.

Immunität im Strafprozess: Konzeption, Arten, Begründung

Immunities in the criminal process: conception, types, reasoning

Zusammenfassung

Das Thema „Immunität im Strafprozess“ ist sehr aktuell. Der Begriff Immunität wird weder in der Litauischen Strafprozessordnung noch im Strafgesetzbuch aufgeklärt. Bei der Klärung dieser Terminologie entstehen einige Komplikationen. Dafür verwendet man im Gesetz die Termini Immunität, Unantastbarkeit, unmögliche strafrechtliche Belangung usw. In der Linguistik wird der Begriff „Immunität“ als Unantastbarkeit oder Unversehrtheit verstanden. Immunität im Strafprozess ergibt sich aus der Verfassungsvorschrift, aus internationalen Verträgen und dem Rechtssatz. Das ist keine Diskriminierung, auch keine Absicherung von nicht zustehenden Privilegien und auch kein Widerspruch nach dem Prinzip der Gleichberechtigung vor dem Gesetz. Aus Sicht der strafrechtlichen Belangung wird Immunität als Hindernis im Strafprozess nur dann verstanden, wenn die Möglichkeit der Erwähnung der verdächtigen Person entsteht. Diese Personen dürfen nicht als prozessuales Zwangsmittel verhaftet und festgenommen werden. Ein Strafverfahren gegen diese Personen ist nach Strafprozessordnung nur in Ausnahmen möglich, die in internationalen Verträgen geregelt sind. Eine andere Situation stellt Immunität der Zeugenaussage dar – Immunität der Zeugenaussage verbietet nicht die Weiterführung des Strafverfahrens gegen den Angeklagten. In diesem Fall wird Immunität zum Hindernis für die erfolgreiche Verwirklichung der Strafverfolgung. Immunität kann eine Form zum Schutz von Personen sein, die wichtige Funktionen des Staates ausüben oder Positionen in internationalen Verhältnissen bekleiden. Diese Form des Schutzes verbietet die Strafverfolgung und Festnahme der betroffenen Person. Ebenso kann diese Form als vorläufiges oder festes Verbot der strafrechtlichen Belangung verstanden werden.